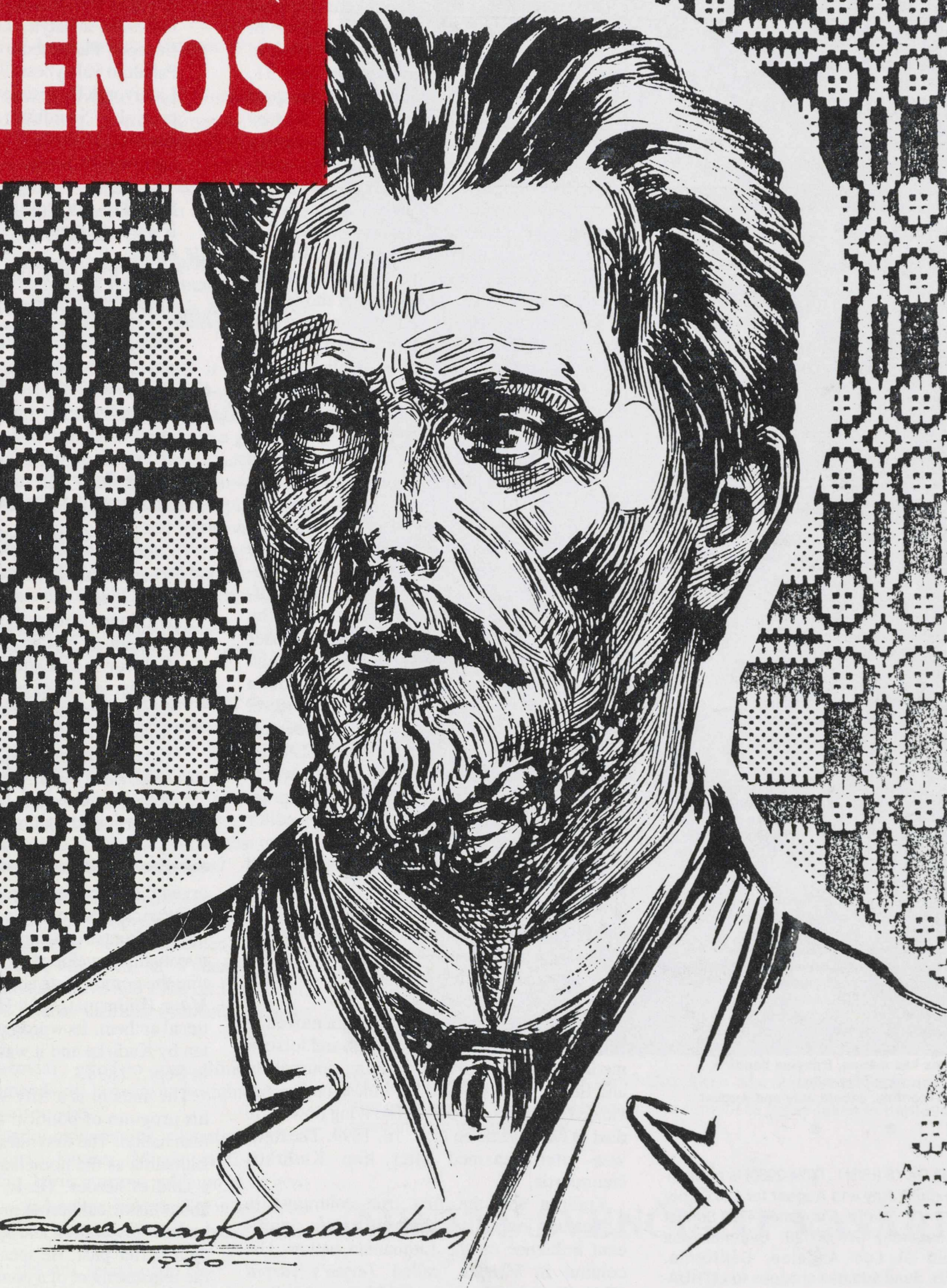

L I E T U V I U

DIENOS

DAKTARAS VINCAS KUDIRKA

LITHUANIAN DAYS
FEBRUARY 1989

1989 M. VASARIO MĖN.

LIETUVIŲ DIENOS

LITHUANIAN DAYS

4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029
Telefonas: (213)664-2919

1989, VASARIS Nr. 2 (392)
FEBRUARY, 1989 No. 2 (392)

Eina XXXIX metai Volume XXXIX

• •

"LIETUVIŲ DIENOS" YRA SUJUNGTO SU "KALIFORNIJOS LIETUVIU", LEISTU 1946-49 M.
"LITHUANIAN DAYS" IS COMBINED WITH
"CALIFORNIA LITHUANIAN," PUBLISHED 1946-49

Redaguoja
Valerija Baltušienė ir Redakcinė kolegija

Margis Matulionis, J.D.
Arūnas Barkus, M.S.
English Editorial Staff

Antanas F. Skirius
Leidėjas/Publisher

• •

Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slapyvardžiu ar inicialais, nebūtinai reiškia ir redakcijos nuomonę
Signed or initialed articles do not necessarily reflect the opinion of the editors or Lithuanian Days magazine

Panaudojant medžiagą, prašoma pažymėti šaltinį
Use of material from "Lithuanian Days"
permissible only with indication of this source

Prenumerata atnaujinama automatiškai, nelaukiant atskiro pranešimo. Nutraukdamas prenumeratą, skaitytojas administraciją informuoja laišku
Subscription will be renewed automatically at expiration date. If subscription is to be discontinued, notice to that effect should be sent to the publication

Leidžiama kas mėnuo, išskyrus liepos ir rugpiūčio mėn.
Published monthly, except July and August

• •

"LITHUANIAN DAYS (ISSN : 0024-2950) is published monthly except July and August for \$20.00 per year by Anthony F. Skirius, Publisher, 4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029. Second-class postage paid at Los Angeles, California. POSTMASTER: Send address changes to LITHUANIAN DAYS, 4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029."

RATES/KAINOS

Single Copy/Atskiro nr. kaina.....\$ 2.00
Yearly Subscription/Prenumerata metams..... 20.00
Honorary Subscription/Garbės prenumerata..... 35.00
Rates in Canadian Dollars/Kainos Kanadiškais doleriais
Yearly Subscription/Prenumerata metams..... 30.00
Honorary Subscription/Garbės prenumerata..... 50.00

Front Cover VINCAS KUDIRKA

physician and writer, did much to revive Lithuanian national and cultural consciousness at the end of the 19th century. Author of Lithuania's national anthem, he was born in Paežeriai, county of Vilkaviškis, on Dec. 31, 1858. From 1871-76 he studied at Marijampolė High School, showing musical and literary talent. Although he attended Lithuanian language classes at the high school, he preferred Polish literature, especially the works of Adam Mickiewicz and began to consider himself *gente lituanus, natione polonus* (of Lithuanian birth, of Polish nationality). In 1877 at his father's insistence he entered the Theological Seminary in Seinai, but showed no desire to study there. In 1879 he returned to Marijampolė to complete high school. Here he began to write poetry and to publish a supposedly clandestine student newsletter in Polish; the publication included his poetry and humorous and satirical articles.

In 1881 Kudirka entered the University of Warsaw, studied philology for one year, then transferred to medicine. In Warsaw he recognized the marked difference between Lithuanians who had adopted Polish culture and native Poles. He became convinced that Lithuanians and Poles had distinct national differences. His final conversion was caused by reading the first truly Lithuanian newspaper *Ausra* (The Dawn) by Jonas Basanavičius. During his final year of study in 1888, Kudirka and other Lithuanian students founded a secret society in Warsaw called *Lietuva* (Lithuania); and in 1889 they began to publish the Lithuanian newspaper *Varpas* (The Bell), which played a significant role in the Lithuanian national revival. He was the newspaper's editor and most important contributor.

Kudirka's work in Lithuanian political and national movements lasted only ten years. When *Varpas* began to be published, it became obvious that Kudirka was suffering from an advanced stage of tuberculosis. However, he completed his studies and began to practice medicine in Šakiai.

As his illness progressed, Kudirka moved to Naumiestis, by the German border, and forsook medicine to concentrate on editing, journalism and literature. By 1896, his illness had so advanced that he could only write lying down. He died in Naumiestis on Nov. 16, 1899. The town was later renamed after him Kudirkos Naumiestis.

Kudirka was the first true columnist in Lithuanian journalism, and was a most significant influence on the Lithuanian nation. His column in *Varpas*, called *Tėvynės varpai* (Homeland Bells), is the backbone of collections of his works. Fascinated by Lithuania's heroic past, he popularized its history to protest the subjugation of the Lithuanian people by the Russian tsar.

Kudirka urged Lithuanians to first enlighten themselves and learn their rights, and then to demand and protect these rights. He urged and taught political, cultural and economic resistance. Considering the attainment of Lithuania's national rights as the most important task for the Lithuanian population, Kudirka

TURINYS/CONTENTS LIETUVIŠKOJI DALIS

Mintys švenčiant Vasario 16.....	3
Europos Parlamento programa	
Pabaltijui atstatyti.....	4
Europos Parlamento delegacija	
Pabaltijo valstybė.....	4
Lietuvos KP ofenzyva	
prieš LP Sąjūdį.....	4
Aleksandras Merkelis	
Lietuvos keliu.....	5
J. Br.	
Kudirkos "Varpas"	
ir šių dienų aušra.....	7
Alė Rūta	
Vinco Kudirkos sielos	
nemarioji giesmė.....	8
Edita Nazaraitė	
Mūsų džiaugsmo šviesa ir	
rūpesčių šešėliai.....	9
Kotryna Grigaitytė	
Eilėraščiai.....	9
V. Trumpa	
Ir šviesa, ir tiesa.....	10
Dr. Jonas Balys	
Liaudies Epo klausimas.....	13

ENGLISH SECTION

Vincas Kudirka.....	3
Sister V. Vytell	
Dr. Jonas Šliūpas.....	15
Lithuanian Nationalists	
Call for Independence.....	19
Lithuania marks holiday first	
time under Soviet rule.....	19
Roman Catholic Mass.....	19
Latest Housing Statistics	
in Soviet Union.....	20
Balzekas Museum Honors	
"Margutis" Radio Program.....	20

urged the people do discount religious or social differences and to strive for their goal with a unified front. Although many political parties eventually developed in Lithuania, all excepting the communists accepted *Lietuva, Tėvyne Mūsų* (Lithuania, Our Homeland) as the national anthem. Its words and melody were written by Kudirka and it was published in *Varpas* in Sept., 1898.

The anthem is a fifty-word condensation of his program of political ideals for the Lithuanian nation. The first lines of the hymn describe Lithuania as the homeland of Lithuanians and a land of heroes. He is, of course, speaking about historical heroes and urging Lithuanians to draw inspiration and spiritual strength from their heroic past. He speaks not of conquest or the reinstatement of a powerful state, but rather wishes that Lithuanians would be people of the highest integrity who work for their homeland's good and for the good of humanity. The hymn further expresses a wish that Lithuania become a source of enlightenment, defeat ignorance, and be a stronghold of truth and justice. Finally it urges patriotism and national unity. The second stanza of the hymn, comprised of 23 words, was chiseled on Kudirka's grave. By order of the local Russian police chief, the inscription was later obliterated.

Encyclopedia Lituanica

Šveddami Vasario 16-tąją visi kalbame apie Lietuvą ir jos laisvę ir nepriklausomybę. Pasisakome už visišką suverenitetą, už kokią pasisakė Lietuva 1918 metų Vasario 16-tosios aktu.

Lietuva, kilusi iš karo griuvėsių, augo, brendo, kūrėsi ir laisvai valdėsi virš 20 metų. Istorijos knygose tai labai nedaug lapų, tai labai nedidelis laiko tarpas, tačiau Lietuvai jis buvo labai turiningas, kūrybingas, kultūrinis ir ekonominiu atžvilgiu gal sėkmingiausias ir vertingiausias iš daugelio kitų laikotarpių, nors netrūko nei teritorinių, nei politinių kliūčių ir sunkumų.

Jeigu savo didybe Lietuva pagrįstai galėjo didžiuotis Vytauto viešpatavimo metais, tai savo sukurtais kultūriniais lobiais Lietuva praturtėjo ir gali didžiuotis tais trumpais dviem nepriklausomybės dešimtmečiais.

Dabar, postaliniais, pochrusčioviniais ir pobrežneviniais metais, kada prasidėjo gorbačiovinė „perestroika“, pirmieji metai vadinami teroro, antrieji — stagnacijos, o pastarieji — persitvarkymo metais. Bet tai tinka galbūt tik visai sovietų sąjungai, o labiausiai — Rusijai. Lietuvai — po II-jo pasaulinio karo rusų aneksijos — visi metai buvo teroro ir stagnacijos metai. Kultūrinė stagnacija, prasidėjusi 1940-aisiais metais, dvasinis žmogaus prievartavimas nepaliovė veikęs iki pat paskutiniųjų dienų. Visų protai buvo nuodijami komunistinėmis bacilomis, o visų burnos, gi ypač rašto žmonių, buvo pažabotos GPU, NKVD žaslais.

Tik paskelbus „atvirumo“ ir „persitvarkymo“ terminus, žmonės žaslus išspiovė, burnas išsivalė ir protus ėmė dezinfekuoti.

Nors iš tikrųjų „persitvarkymas“ turėjo liesti daugiau ekonomijos ir ūkio, gyvenamųjų reikmenų srity, „atvirumo“ ženkle dvasinis pasaulis, ypač pavergtuose kraštuose negalėjo likti stagnacijos apsėstas.

Lietuviai Sąjūdžio ir Laisvės Lygos ir kitų grupių vadovaujami jau labai daug pasiekė.

Bet dar ne viskas, ko reikia normaliai gyvenančiai tautai. Reikia laisvės ir nepriklausomybės. Kokios?

Ar lietuviai siekia tik dalinės, ar pusės (tai reiškia — autonominės) ar visos nepriklausomybės? (T. y. laisvos, Maskvos nekontroliuojamos), Nepriklausomos Lietuvos, kokia ji buvo Mindaugo, Kęstučio, ar Vytauto, savųjų kunigaikščių laikais, kokia ji buvo nuo 1918 iki 1940 metų? Tai dabar atsako patys žmonės susirinkę į šimtą tūkstantinius mitingus, tai rodo spauda.

Kada pabudę lietuviai po I-jo pasaulinio karo, bebruzdėdami, beseimaudami, tarp savęs besiginčydami, ištarė žodį „Nepriklausomybė“?

Dar vis tebebuvo madoj monarchijos ir karaliai: kažkas ir Lietuvai norėjo įpiršti karalių (Mindaugą II-jį). Bet lietuviai, laisvu piliečių, karių ir artojų palikuonys, to gero buvo atsikandę unijos su Lenkija laikais. Tokia karalystė (kad ir atėjusi iš kaizerinės Vokietijos), jiems dvokė iš tolo.

Kas pirmasis ištarė: siekiam, reikalaujam Nepriklausomos Lietuvos? Paklauskime rašytojo Vaižganto, kan. Juozo Tumo, kuris tada daugiausia iš visų rašytojų seimavojo ir „politikavo“.

„Yra dalykų, apie kuriuos — nunquam satis — niekados negana kalbėti. Tos rūšies ir nepriklausomybės obalsis.

Kai 1917 m. per Rusijos Lietuvių Seimą Petrapilyje man pirmajam atėjo (eilė) kalbėti apie būsimąją Lietuvos likimą, aš nė akimirka

nepasvyravau, formuluodamas ji — Nepriklausoma. Iš to buvo pasidarę daug negerovės. Seimas suskilo, net Santara buvo atsimetusi“.

„Širdies pakilime, tokiame, kokių reta susilauksi, aš šaukte šaukiau šaliai: kad ir niekas svetimas mums nepritartų, niekas nepalaikytų, šitą obalsį mes privalome mesti — saviškiams, ir tiems, kurie šia pusę fronto, o ypač tiems, kurie anapus fronto, Lietuvoje esti ir gal tiek

pat suvaržyti, jog lygiai stačiai negali išsireikšti.

Mes turime tam obalsiui sparnus pridirbti, idant jis, per kliudytojų galvas nuskristų į Tėvynę ir ten sutvirtintų mūsų brolių dvasią“.

Tie žodžiai ne šimtu, tūkstančiu procentų tinka ir dabartinei Lietuvai, siekiančiai savo vienintelio idealo — Laisvės ir Nepriklausomybės, — ne dalies, ne pusės, bet pilnos laisvės ir nepriklausomybės.

Nežinomo Kareivio kapas ir paminklas Karo Muziejaus sodely Kaune.

The grave of the Unknown Soldier and monument to those fallen in battle for Lithuania's freedom and independence.

MINTYS ŠVENČIANT VASARIO 16

EUROPOS PARLAMENTO PROGRAMA PABALTIO SUVERENUMUI ATSTATYTI

Spalio 28 d. Europos Parlamento Pabaltijo Grupė paskelbė pareiškimą apie būsimą Pabaltijo respublikų raidą. Jame rašoma, kad beveik 50-čiai metų praėjus po Hitlerio-Stalino pakto, savo slaptais protokolais pažeidusio tarptautinę teisę ir prievarta užbaigusio Pabaltijo valstybių nepriklausomybę, atėjo laikas ieškoti teisingo ir visapusiškai patenkinamo sprendimo. Pabaltijo grupė “neneigia Pabaltijo respublikų reikšmės taikos užtikrinimo politikoje”, “atsižvelgia į netolimos praeities istorinę raidą, kaip į pagrindą Pabaltijo respublikų būsimajai pozicijai tarptautinėje tautų šeimoje” ir “tuose rėmuose reikalauja plataus savarankiškumo Pabaltijo respublikoms. (Ši nauja formuluotė skamba kaip nuolaida Gorbačiovo gerbėjams V. Vokietijoje — “taikos užtikrinimas”, ir Maskvai — “netolimos praeities istorinė raida”. Tokia formuluotė nesiderina su tarptautine teise — okupacija, nors ir pavadinta “praeities istorine raida”, tebėra neteisėta okupacija!)

Pabaltijo grupė siūlo šiuos ėjimus:

1. Suverenumas Pabaltijo respublikoms, joms liekant “Sovietų Sąjungos konfederacijoje”.
2. Gynyba ir užsienio politika paliekama “sąjunginiams organams”, tai derinant su Pabaltijo valstybėmis.
3. Ūkio, prekybos, kultūros bei švietimo politika priklauso Pabaltijo respublikoms. Jos turi teisę turėti savo konsulatus bei prekybos atstovybės užsienyje.
4. Pabaltijo respublikos su likusia Sovietų Sąjunga ūkiškai sujungiamos muitų unija ir laisva prekybos zona, tuo tikslu įkuriant valdišką pasikeičiamą valiutą.
5. Valstybinė kalba Pabaltijos respublikose vietinė tautinė kalba. Rusų kalba naudojama lygiomis teisėmis ir visose mokyklose turi būti dėstoma kaip pirmoji užsienio kalba.
6. Pabaltijo respublikos turi savo pilietybes. Kitų tautybių SSRS-os piliečiai, ilgą laiką gyvenę Pabaltijo respublikose, gauna teisę isigyti jų pilietybę. Imigracija į Pabaltijo respublikas reguliuojama pagal jų įstatymus.
7. Jei pasiseks atrasti priimtina sprendimą, Pabaltijo grupė sieks jam atitinkamo teisinio pripažinimo tautų bendruomenėje.

E. P. Pabaltijo grupės programa sutampa su L.P. Sąjūdžio dabartiniais tikslais. LPS biuletenio **Atgimimas** 1988 m. 6-me numeryje buvo išspausdinti keli Europos Parlamento dokumentai ir pareikšta, kad “žengiančiai į ateitį Lietuvai, Europos Parlamentas — neišvengiamas langas į pasaulį”. Apie programą kritiškai atsiliepė **Lietuvos Laisvės Lyga ir Helsinkio grupė**, kurios tebereikalauja, kad iš Lietuvos būtų išvesta Sovietinė kariuomenė ir jai būtų sugrąžintas tikras valstybingumas.

ELTA

EUROPOS PARLAMENTO DELEGACIJA PABALTIO VALSTYBĖSE

Europos parlamento nariai lankėsi Pabaltijo valstybėse, vasario 5-12 d.d. Juos pakvietė Estijos, Latvijos ir Lietuvos sovietiški pareigūnai ir Pabaltijos Populiaraus Fronto sąjūdžiai.

Penki parlamento, esančio Strasboure, Prancūzijoje, nariai, Pabaltijo Reikalų (Intergroup) atstovai Europos Parlamente (EP) lankėsi Vilniuje, Rygoje ir Taline, kur jie susitiko su sovietinės valdžios atstovais, sąjūdžių vadais, neoficialių grupių atstovais, religinių grupių vadovais, buvusiais politiniais kaliniais ir žurnalistais.

Pabaltijo Intergroup isikūrė 1988 m. gegužės mėn., tai neoficiali EP (Europos Parlamento) grupė, susidariusi iš EP narių, kurie domisi Pabaltiju. Tos grupės vyr. sekretorius Algis Klimaitis, **nėra EP narys**.

Pranešimas, kad ši parlamento narių atvykimą organizuoja ir jame dalyvaus Klimaitis, sukėlė audras protestų ne tik ok. Lietuvoje bet ir kaimyninėse valstybėse. Klimaitis, neseniai dirbęs Pabaltijo Tarptautinėj Taryboj (Baltic World Council), yra iš pareigų atleistas jau praėjusių metų spalio mėnesį. (Taip pat atleistas iš VLIKo gruodžio mėn. 1988. Red.)

Lietuvos Laisvės Lyga ir Helsinkio grupė, išsižadėjo Klimaičio, kaip Lietuvos reikalų išdaviko. Šios dvi grupės teigia, kad Klimaitis gruodžio mėn. pareiškė už Lietuvos laisvę kovojančioms grupėms, kad jų tikslas atsiekti Lietuvos nepriklausomybę yra beviltiškas ir ragino apsiriboti tik didesne autonomija. Klimaitis, žinoma, pareiškimą paneigia.

Neatsižvelgdami į Klimaičio reputaciją, Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis ir Estijos Tautos Frontas, Klimaičiui suteikė igaliojimus juos atstovauti Strasboure.

To pasėkoje, sausio 17, Laisvės Lyga, Helsinkio Grupė ir Lietuvos Jaunimo Sąjunga viešai pareikalavo, kad Sąjūdis atšauktų Klimaičio kredencijalus, ko Sąjūdis iki šiol dar nėra padaręs.

L. Lyga, vasario 6 d. Katedros aikštėje, sušaukė protesto demonstraciją, kurios metu pareiškė nepasitikėjimą Klimaičiu ir pareiškė besilankantiems Europos Parlamento nariams, kad lietuviai neis prie kompromisų, bet ir toliau reikalaus **visiškos laisvės ir nepriklausomybės**.

Nauja organizacija — Lietuvių Demokratų partija, sausio 5 d., raštu kreipėsi į parlamento narius, prašydama Pabaltijo valstybėse nesilankyti, nes tai būtų pripažinimas “sovietišku marijonečių valdžios”.

Europos Parlamento nariai keliaujantieji į Pabaltijo kraštus: dr. Hans Joachim Seeler (Soc. demokratas, V. Vokietija), Baltic Intergroup pirmininkas, Elise Boot (Krikščionių demokratė, Olandija), Gustavo Selva (Italija), Phillip Malaud (Gaulistas, Prancūzija) ir Jacob von Uexkell (Greens, Anglija).

(LIC)

LIETUVOS KP OFENZYVA PRIEŠ LP SAJŪDĮ

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžiui pasmerkus LKP vadovybės liniją lapkričio 17-18 d. Aukščiausios Tarybos sesija, LKP atsakė plačiu frontu užpuldama Sąjūdį. Lapkričio 27 **Tiesoje** buvo išspausdintas LKP CK biuro nutarimas “*Dėl dabartinės politinės padėties respublikoje*”, kuriame tvirtinama, kad “*dalies Sąjūdžių vadovų veikloje ima viršų nereali politiniai reikalavimai, triukšmingos antivalstybinės akcijos... klaidinama visuomenė, o ypatingai jaunimas*”. Sąjūdžio organizuotas “moralinis spaudimas” Aukščiausios Tarybos deputatams esąs “grobus ir neetiškas”. O dalis Sąjūdžio vadovų esą, “*vengia atsiriboti nuo pašalinių prie jo besiliejančių asmenų, kurie neslepia savo užmačių atsiskirti nuo Tarybų Sąjungos ir atkurti Lietuvoje buržuazinę santvarką, kurie neigia ir juodina viską, ką Tarybų valdžios dešimtmečiais sukūrė talentinga ir darbšti mūsų liaudis*”.

Pasipiktinusi LP Sąjūdžio leidinių pobūdžiu, LKP vadovybė klausia: *Kuo galima pateisinti kai kurių autorių spausdinamų rašinių idėjines pozicijas, bei politines užmačias, mėginimus suvesdinėti sąskaitas, užgaulioti partijos ir valstybės vadovaujančius darbuotojus?* LKP CK ne tik ragina partiečius kovoti su tokiais antipartiniais veiksmais, bet ir pagrasina cenzūra: “Toks neatsakingas elgesys, skaitytojų dezinformacija, leidžia suabejoti tolimesne tokių publikacijų tolerancija”.

ELTA

(Kad LKP spaudimas padidėjo, kad pamaži grįžta į spaudos cenzūrą, matosi paskaičius paskutiniuosius “*Gimtojo Krašto*” numerius, kuriuose vėl atsiranda straipsnių koliojančių “buržuazinę” Lietuvą. Red.)

Leonardo Šimučio “*Ilgesio valandėlės*”, eilėraščiai. 227 pusl. Išleido Leonardas J. ir Zita Šimučiai (vyriausias sūnus ir marti). Kaina 10 dol.

Vytės Nemunėlio “*Meškiukas Rudnosiukas*”, muzikalinis vaidinimas vaikams. 44 pusl. Muzika Giedrės Gudauskienės. V. Stančikaitės iliustracijos. Išleido G. Gudauskienė, Los Angeles, CA. Leidinys labai pravartus mokykloms, jaunimo organizacijoms. Kaina 8 dol.

Aurelijos Balašaitienės “*Skeveldros*” — 425 pusl., kaina 10 dol.

Alės Rūtos “*Margu rašto keliu*”. Apysaką biografiais atspindžiais. “*Darbininko*” premiją laimėjusi knyga. Idomiai aprašomas poeto Bernardo Brazdžionio gyvenimas nuo pat gimimo dienos. Tai su autorės vaizduote ir tikrove supinti poeto gyvenimo įvykiai. Daug citatų iš B. B. poezijos. 281 psl. Spausdino tėvų Pranciškonų spaustuvė, Brooklyne. Viršelio ir aplanko piešinys ir tituliniai užrašai Edmundo Arbo. Kaina 10 dol.

LIETUVOS KELIU

Aleksandras Merkelis, Great Neck, N. Y.

*Jo tolį užburta likimas jau lemia...
Nuo šimtmečio kojų idubęs į žemę,
Lietuvio takelis neturi kuo girtis —
Jį lydi tik kryžiai, malūnai ir svirtys,
Jis girdi tik smilgas, ką šnabžda paparčiai,
Kuo vargšas paklydėlis skundžiasi karčiai...
Jurgis Baltrušaitis*

*“... — rodos, girdėjau Lietuvos balsą sykiu
apkaltinantį, sykiu ir atleidžiantį: O, tu
paklydėli, kur iki šiol buvai?”*

Vincas Kudirka

Čia spausdinami momentai iš Vinco Kudirkos gyvenimo yra nedidelė ištrauka iš Aleksandro Merkelio monografijos, kuri netrukus išeis iš spaudos, rengiamos Vinco Kudirkos 100 metų sukakties nuo gimimo proga. Tai pradžia II-jo skyriaus, įvardinto Lietuvos keliu.

Kaip anksčiau caro, taip ir dabar komunistų bonzoms Vincas Kudirka, Lietuvos patriotas ir dėl jos laisvės kovotojas, yra nepriimtinas. Tačiau žinodami, kad iš lietuvių širdžių jie nepajėgs išrauti Lietuvos himno idėjų, kad Kudirkos vardas lietuviui visada liks Lietuvos laisvės kovos sinonimu, Lietuvos maskolberniai stengiasi bent patį Kudirką arba jo ideologiją sufalsifikuoti. Jie bandė rasti, kad Kudirka priklausęs komunistų kuopelei... Taigi, — ir Kudirka buvęs toks pat Lietuvos patriotas, kaip tuometinis V. Kapsukas...

Kad Vincas Kudirka nebuvo socialistas, teigia ir pats Vincas Kapsukas, vienas iš entuziastingiausių jo gerbėjų, savo pagrindžio veiklai pasirinkęs sumažybiną Vinco Kudirkos slapyvardę Kapsas. Vincas Mickevičius-Kapsukas tiek buvo susižavėjęs Vincu Kudirka (jo idealistiniu savo tautai pasiaukojimu), jog buvo pasiryžęs parašyti jo biografiją ir šio šimtmečio pradžioje iš Mortos Zauniutės pasiėmė visą jos medžiagą (laiškus, rankraščius, dokumentus etc.). Nežinia kodėl, bet biografijos jis neparašė.

Vincui Kudirkai išstojus iš kunigų seminarijos, tėvo rūstybė užkėlė jam var-tus į tėviškę, ir jis daug metų jų nebeperžengė. Išdidaus ir rūstaus tėvo jis niekad nemėgo ir jo nepasiilgdavo. Tačiau tėviškės, jos ežero ir miškelio — nostalgiškai ilgėjosi, o ypač pamotės Jonieškos ir brolių sesučių, tiek daug džiaugsmo šviesos ižiebusių niauriuose tėvo namuose. Būdamas, kaip ir tėvas, išdidus, jis nesiryžo jam lenktis, prašyti atleidimo ir paramos sunkiam kely į mokslą. Zapyškio klebonas kun. Jurgis Kolyta jo neapvylė ir jo vaišingoje klebonijoje prie Nemuno krantų jis viešėdavo atostogų metu. Svarbiam reikalui esant jis paremdavo Vinčą Kudirką ir pinigais. Medžiaginiai nepritekliai vertė daugiau dirbti, taupiau gyventi, nuo daugelio smagumų atsisakyti. Bet ir ši, daug rūpesčių teikianti našta, buvo pakeliama.

Draugė, kurioje Vincas Kudirka Varšuvoje dirbo ir pramogavo, buvo lenkiška, tačiau tas lenkiškumas jam buvo visai kitoks negu Mariampolėje; jis savo forma buvo krakštesnis, o savo turiniu gilesnis. Ir jis pats dabar lenkus žavėjo ne tiek savo lenkiškumu, kaip Marijampolėje, bet savo lietuviškumu, kuris iš jo spontaniškai prasiverždavo. Sudentaudamas Varšuvoj, Vincas Kudirka dėvėjo gražaus

namie austo milo apsiaustą su pilko aksomo apykakle ir dr. Jono Staugaičio (1868-?) teigimu, lietuviška milinė Varšuvoje tuomet dariusi didelį furorą, ir draugai lenkai prašė Vinčą Kudirką ir jiems parūpinti lietuviško milo.

Motiejus Kudirka, Vincos tėvas.
Motiejus Kudirka, Vincas' father.

Gyvendamas lenkiškos kultūros aplinkoje ir iš jos savy ugdydamas visa, ką joje matė geriausio, Vincas Kudirka, betgi taip pat domėjosi ir lietuviška veikla, kuri kaskart vis daugiau prasiverždavo į paviršių. Domėdamasis vis didėjančia lietuviška veikla, pozityvistas Vincas Kudirka dar kurį laiką jai buvo skeptiškas ir net pašaipus.

Jonieška Kudirkienė, Vincos pamotė.
Jonieška Kudirkienė, Vincas' stepmother.

Jonas Jablonskis, tautiniu klausimu tokių pat pažiūrų, kaip ir jo draugas Vincas Kudirka, nuvažiavęs į Maskvos universitetą, tuojau įstojo į Lietuvių Studentų Draugiją, ten jau veikusią nuo 1860 metų, kai tuo tarpu vienas jo gimnazijos draugas K. Markauskas įstojo į Lenkų Studentų Draugiją. Ir Jonas Jablonskis, sakos, iš pradžių gana šaltai pažiūrėjęs į savo draugo toki pasielgimą — su juo nesusipykęs, jo neišbaręs, santykių nenutraukęs. Bet gyvenimas Maskvoje, tarp lietuvių draugų, kurių tarpe buvo ir veiklusis Jonas Šliūpas (1861-1944) Joną Jablonskį tuoj padarė sąmoningą ir susipratęs lietuvi. Jo tautiniam susipratimui ir jo tolimesnei lietuviškai veiklai didelės įtakos turėjo du žymūs profesoriai: Filypas Feodoravičius Fortunatovas (1848-1914) ir Feodoras Eugenjevičius Koršas (1843-1915). Abu labai žymūs mokslininkai, dideli eruditai, moką daug kalbų, tarp jų ir lietuvių. Jau 1871 m. F. Fortunatovas su V. F. Milleriu buvo atvykęs į Lietuvą tyrinėti lietuvių kalbos. Juodu suprato lietuvių tautos reikalus bei jos kultūrinės pastangas ir darė žygių lietuvių spaudai gražinti. Tad juodu atkreipė klasinės filologijos studento akis į lietuvių kalbos senumą ir grožį, paskatino ją susidomėti bei studijuoti ir ilgainiui tapti vienu žymiausių savo tautos rašomosios kalbos kūrėjų. “Aušra” jam padarė didelį įspūdį, įjungdama jį į aušrininkų gretas.

Vincas Kudirka žinojo, kad jo gimnazijos draugas Jonas Jablonskis dalyvauja Lietuvių Studentų Draugijoje ir 1882 m. jam lenkiškai parašė trumpą laiškėlį, ironiškai teiraudamasis

apie ją: jak się ma wasze towarzystwo wzajemnej adoracji? (kaip sekasi jūsų tarpusavio garbinimosi draugijai). Laiškelio gale jis padėjo savo adresą, tuo duodamas suprasti, kad noris sulaukti atsakymo. Tautiškai susipratusiam Jonui Jablonskiui to jau buvo per daug; jis nebegalėjęs šaltai atsakyti ir gražiai keliais žodžiais pašnekėti apie savo naują draugiją, bet savo senam draugui parašęs lietuviškai smarkų laiškėlį, jį išbardamas. Nors Vincas Kudirka į savo draugo laišką ir neatsakė, bet jis jam vis dėlto neliko be įtakos.

Tų pat metų vasarą Vincui Kudirkai parvažiavus iš Varšuvos į Lietuvą, kun. S. Norkus (1841-1913) jam papasakojęs, kad būsiąs išleistas lietuviškas laikraštis, parodęs savo lietuviškai rašytą eilėraštį ir Jono Basanavičiaus laišką, apie tą laikraštį. Perskaičius tą laišką, Vincui Kudirkai lyg smilktelėjo širdyje. Smelktelėje ir vėl, rodos, nieko.

— Bawia się dzieci (žaidžia vaikai), — ranką mostelėjęs pamanė sau lenkiškai.

— Na, tegu jie ir žaidžia! — kalbėjo širdis, bet protas sakė ką kitą: juk tai, gal būt, jau nebe vaikų žaidimas.

Ir nuo tos valandos gana dažnai smelkėsi galvon mintys apie Lietuvą, lietuvių ir lietuviybę. Jos, rodos, buvo aiškos ir nesugriauamos, bet širdyje jos dar atgarsio nerasdavo. didžiausia žmogaus drama, kai protas susikerta su širdimi, išmintis su jausmu, tas, kas amžiams skirta su laiko akimirka.

“To be, or not to be, that is the question”, kartą klausė savęs ir visų Šekspyro Hamletas su nežinomo žmogaus kaukuole rankoje, stovėdamas prie tėvo nabašninko kapo duobės.

Klausimas ne ordinarus, bet egzistencinis, dažniausiai žmogui kyla tuomet, kai jis atsiduria savo gyvenimo didžiojoje kryžkelėje, kurioje vertikali begalinė amžinybė susiduria su horizontaliu ribotu laikinumu, sudarydama kryžių — kovos, kančios ir pergalės simboli, įprasminanti žmogaus gyvenimą ir būtį.

— Būti lietuviu ar lenku, o gal ir nieku? — Vincui Kudirkai buvo klausimas, kurio teisingas sprendimas lėmė ir prasmino jo gyvenimą.

Būti lenku — plaukti ir toliau, kaip ir ligi šiol, ir save sulieti su plaukiamąja srove ir joje išnykti, kaip mažam pievų upeliūkščiui, ištekęs į didesnę upę.

Būti lietuviu — tapti tuo Simonu Kirėniečiu, kuris padėjo Kristui, einančiam į Golgotos Kančią, kryžių nešti.

Tapti sąmoningu lietuviu — tai pajauti savo tautos, kurios dalimi tu esi, kančią, būti jautriam jos žaizdoms.

Džiaugsmu plazdančiai, didelių gyvenimo rūpesčių dar nežinančiai ir skausmo nepažįtančiai jaunystei sunku suprasti kančią ir jos prasmę. Ji bėga nuo jos, kaip nuo grėsmingos audros, galinčios sudrumsti jos džiaugsmo giedrą, kuri, rodos, truks amžinai. Bet ir gražiausi medžių žiedai be vėjo byra, kai jau vaisius užsimezgęs, ir nerūpestingas jaunystės džiaugsmas dingsta, rimtimi niaukdamas, kai

pradedama suvokti, kad gyvenimas ne tam, kad iš jo imtume, o kad kuo daugiau duotume, savąją būti savais kūrybos ir darbo vaisiais įprasmintume

Vinco Kudirkos paminklas Naumiestyj. Monument for Vincas Kudirka in Naumiestis.

V. Kudirkos paminklas po apdraskymų. The same monument after being defaced by the Russians.

Dvidešimt penkerių metų Vincas Kudirka buvo apšviestas atgyjančios Lietuvos “Aušros” spindulių, kurių šviesoje galutinai išryškėjo jo klystkeliai, ir jis iš jų pasuko į šimtmečių kojų pramintą Lietuvos takelį, kuris ilgainiui turėjo virsti keliu, vedančiu Lietuvą į šviesią ateitį. Gavęs “Aušros” pirmąjį numerį jis godžiai skaitė Jono Basanavičiaus prakalbos brandžius žodžius, kurie gaivino jo sielą, lyg sodrus lietus drėgmės išsiilgusią žemę.

— Visokie vargai ir ilga sunki vergija išdildė iš mūsų atminties laimingesnio ir nevergiško gyvenimo atminimą; užmiršome kuomi senovėje buvome, ir tik retoj dainoj ar pasakoj randa paminklą iš praeities mūsų... Liko dar kalba mūsų garbinga, apie kurią galime drąsiai su mokyto vyru ištarti: “Die Sprache ist unsere Geschichte”. Šiaip viskas pragaišo, o ir tas ūsų vienintelis lobis — kalba taip pat nyksta.

— Kaip Aušrai auštant nyksta ant žemės nakties tamsybė, o kad taip jau prašvistų ir Lietuvos dvasia, — pranašiška baigia Jonas Basanavičius savo garsiąją “Aušros” prakalbą.

“Aušra” Vincui Kudirkai padarė didelį išpūdį. Jo skepticizmas, linkimas visur ieškoti silpnųjų vietų, nebegalėjo nebepripažinti, kad tai ne vaikų žaidimas, bet pasiryžėlių žmonių sunkus ir reikšmingas darbas. “Aušros” skelbiamos patriotinės idėjos, lyg stiprios šviesos spinduliai, nesulaikomai skverbėsi į jo širdį ir ten padarė perversmą. Ką tuo metu Vincas Kudirka išgyveno, po dešimties metų “Tėvynės Varpuose” prisimena šiais žodžiais:

— Ėmiau skubiai vartyti “Aušrą” ir... neprisimenu jau visko, kas su manim paskui darėsi... pamenu, kad atsistočiau, nuleidau galvą, nedrįsdamas pakelti akių ant sienų mano kambarėlio... — rodos, girdėjau Lietuvos balsą, sykiu apkaltinantį, sykiu ir atleidžiantį: O, tu paklėdėli, kur iki šiol buvai?

— Paskui pasidarė man taip graudu, kad apsikniaubęs ant stalo apsiverčiau. Gaila man buvo tų valandų, kurios nesugrąžinamai išbrauktos tapo iš mano gyvenimo, kaip Lietuvos, ir gėda, kad taip ilgai buvau apgailėtiniu pagedeliu... Po tam pripildė mano krūtinę rami, smagi šiluma, it, rodos, naujos pajėgos pradėjo rasti... Rodos, užaugau išsyk, ir ta pasaulė jau man perankšta... Pajutau save didžiu, galingu: **pasijutau Lietuviu esąs...**

Ta valanda, kada Vincas Kudirka pasijautė lietuviu esąs, jam yra tiek svarbi, brangi reikšminga ir niekad nepamirštama, jog jis ją laiko savo antruoju gimimu, o jo tėvu Joną Basanavičių. Tas antrasis jo gimimas netrukus jį sužiedavęs su Lietuvos literatūra, kuriai jis buvo ištikimas visą savo gyvenimą.

Tapęs susipratusiu lietuviu Vincas Kudirka jaučia savy naujų kūrybinių jėgų, daug mąsto ir svarsto, kaip čia prisidėti prie lietuvių tautinio darbo, kad savo tautai kuo daugiausia naudotų. 1885 m. parašo satyrinę pasakėčią “Dėl ko žydai nevalgo kiaulienos” ir pasiuntė ją Marijampolės gimnazijos lotynų ir lietuvių kalbos mokytojui Petriui Kriaučiūnui. Šis ją paskaito klasėje per lietuvių kalbos pamoką ir vėliau pasiunčia “Aušros” redakcijai, kuri ją 1886 m. Nr. 6 išspausdina. Tuo būdu Vincas Kudirka, su “Aušra” atgijęs, iširikiuoja ir į aušrininkų eiles.

Nuo Vinco Kudirkos tautinio atgijimo, arba, kaip jis pats sakos, antrojo gimimo, ligi jo sužieduotųjų su lietuvių literatūra praslinko dveji metai ir net penkeri, kol jis stojo į pirmąsias Lietuvos veikėjų eiles.

Ne vienam gali kilti klausimas, kodėl jis tai padarė ne iš karto? Klausimas svarbus tuo, kad kai kam atrodo, jog Vincas Kudirka susipratusiu lietuviu tapęs ne 1883 m., bet keleriais metais vėliau, būtent tada, kai pradėjo smarkiai reikštis lietuviškoje veikloje. Taip samprotaudami, veiksmą darome neišvengiamu jausmo palydu. Vadinas, jautriai išgyventą kuri jausmą tuč tuojau turėtų sekti ir smarkus veiksmas, kaip jo būtina reakcija. Žinoma, taip gali būti ir nebūti: tatau pareina nuo žmogaus būdo ir daugelio kitų priežasčių ir aplinkybių.

Vincas Kudirka, jautriai išgyvenęs savęs pasijautimą esant lietuviu, ne iš karto šoko į lietuviškąją veiklą svarbiausia dėl trijų priežasčių.

Pirmiausia, jis tai veiklai dar nesijautė, kaip reikiant, pasiruošęs. Stodamas į Varšuvos universiteto istorijos-filologijos fakultetą jis svajojo apie savo darbą lenkų literatūrai. „Aušros“ pažadintas jis savo talentą pažadėjo lietuvių literatūrai ir jos kūrybai ruošė, bet juk tai ne vienos dienos ir ne vienerių metų ruošė. Bet ką ir bet kaip rašyti — tai ne Vinco Kudirkos esteto asmenybės bruožas. Kaip jis ruošė savo kūrybiniam lietuvių literatūros darbui, neturime žinių, tik viena aišku, kad jo ruošėsi stropiai, ir jis į mūsų literatūrą atėjo naujomis idėjomis ir savu brandžiu stiliumi.

Vincas Kudirka į aušrininkų eiles teisijungė paskutiniame „Aušros“ numery. „Aušrai“ žlugus nebuvo kito laikraščio, kuriame jis būtų galėjęs lietuvių literatūrai duoti savo duoklę. „Aušros“ žlugimas Vincui Kudirkai buvo aiškus įrodymas, kad lietuvių kultūrinis veikimas turi būti organizuotas, nes tik tuomet jis iš infrekventinio taps permanentiniu.

Daug laiko bei triūso reikalaujančios medicinos studijos universitete ir per dieną kelių valandų sugaišimas pragyvenimui užsidirbti Vincui Kudirkai neleido plačiau išitraukti į visuomeninę veiklą. Į visuomeninę veiklą jis išitraukė dar ir dėl kitų priežasčių: lietuvių, su kuriais galėtų tautiškai veikti, Varšuvoje buvo nedaug, o su lenkų patriotais jam jau buvo nepakeliui. Lenkų patriotų veikla prieš rusų valdžią dėl savo tautos laisvės jį, be abejo, domino, jis ją atidžiai sekė, ėmė iš jos kai ką naudingo savo tautai ir mokėsi, bet joje nebedalyvavo.

Korektūros klaida.

„Lietuvių Dienų“ sausio mėnesio numeryje, 4-tame puslapyje, eilėraščio *Dvi ironijos* paskutinio posmo pirmoje eilutėje padaryta klaida. Turi būti:

Ir, kai širdies ugniakurui išblėsus,

Autorių ir skaitytojų atsiprašom.

Redakcija

KUDIRKOS „VARPAS“ IR ŠIŲ DIENŲ AUŠRA

Užgesus „Aušrai“, nė vienas iš kelių mėgintų leisti laikraščiu, nepajėgė tautoje prigyti ir tęsti tautos žadinimo ir švietimo darbą. Ta tuščia vieta labai rūpinosi lietuvių studentija, einanti mokyklas Varšuvoje bei Maskvoje.

Varšuviškiai buvo įsteigę draugiją „Lietuvą“, kurios narių tarpe buvo ir „Aušros“ pabudintas Vincas Kudirka. Jo galvoje ir kilo sumanymas išleisti naują laikraštį.

Buvo girdėti balsų, kad kai kas noris prikelti iš numirusių „Aušrą“, tik jau kiek kitokio pobūdžio, kuris patenkintų ir dešinę ir kairę.

Tuo reikalu jis laišku kreipėsi į dr. Basanavičių, „Aušros“ įsteigėją.

„Neseniai dažinojau, kad jūs norite atgaivinti numirusią „Aušrą“. Mums rodosi, kad atgaivinti „Aušrą“ sunku turėtų gyvenimą, reikalaujanti ilgos pinigiskos pašalpos, nes žinomu yra daiktu, kad numirusi, nežiūrint... kokia liga paguldė į grabą, visados yra sunkiau atgaivinti, nekaip naujai užgimusi užauginti.“

Toliau laiške užsimenama, kad „Aušra“ pasisukusi prieš kunigus, ir naujai išleista neturėtų pasitikėjimo, o kunigų negalima iš spaudos platinimo išstumti, nes ir jų tarpe jau esą **tikrų** lietuvių (*V. K. pabraukta*). „Mums rodosi, kad laikraštis lietuviškas... idant išsiplatintų Lietuvoje, turi būti vidutiniškas...“ (*sunkiai rastu žodžiu „vidutiniškas“ V. K. norėjo pasakyti visuotinis, visiems tinkantis. Red.*)

Prie laiško buvo pridėti „Lietuvos“ draugijos ištatai, kad dr. J. Basanavičius orientuotųsi, kokia kryptimi būtų leidžiamas ir redaguojamas naujasis laikraštis. Negirdėti, koki V. K. būtų gavęs dr. B. atsakymą.

1888 m. vasarą Mariampolėje įvyko Maskvos ir Varšuvos studentų susirinkimas, kuriame buvo svarstomas laikraščio leidimas. Varšuviečiams atstovavo V. Kudirka. Maskviečiai mintį sutiko palankiai, bet abejojo dėl galimybių. Išsiskirstė nieko nenuitarę.

Bet Kudirka nenurimo. Jis tą klausimą judino toliau varšuviečių studentų tarpe. Pagaliau viename susirinkime pas V. Kudirką ir P. Gaidį (su kuriuo kartu vienam bute gyveno), priėjo galutinų išvadų ir nutarė laikraštį leisti ir jį pavadinti „Varpu“. Sutarta ir laikraščio išvaizda ir turinys. Jame turėtų būti: „įžanginiai straipsniai, poezija, beletristika, moksliški straipsniai, polemika (audiatur et altera pars — išklausk ir kitą pusę), iš tėvyniškos dirvos (kronika), iš visur, korespondencijos, politika“. (V. K. „Raštai“, I t. psl. 29).

Pagaliau pasirodė pirmasis laikraščio numeris. Vieni jį sutiko su džiaugsmu, kitiems (kaip rašo kun. T. Žilinskas) jis pasirodė

„neaiškus“. Seinų kun. Seminarijos auklėtiniai kritikavo. Bet koks ir kieno spaudos darbas dabar visiems patinka?

Po metų kitų laikraščio veidas išryškėjo. Stipri paties redaktoriaus taryba gerai tvarkė visą medžiagą. Atsirado bendradarbių ir iš kunigų tarpo. Didelių nuopelnų turi „Varpas“ prisidėjęs prie literatūrinės kalbos pataisymo, šalinant svetimybės, įvedant naujus lietuviškus terminus. Čia daug padėjo artimas V. K. bendradarbis Jonas Jablonskis. „Varpe“ iškilo nemažas skaičius jaunų literatų, kaip pvz., Aišbė (A. Krikščiukaitis), Bitė (G. Petkevičaitė), Žmona (Liūda Didžiulienė), J. Kėkštas (Mečys), Pranas Vaičaitis, Jonas Biliūnas ir kt. Povilas Višinskis pats savo raštais nedaug teprisidėjo, bet jo didžiausias nuopelnas, kad į lietuvių literatūrą atėjo trys žymiausios rašytojom išaugusios moterys: Žemaitė (Julija Beniuševičiūtė-Žymantienė), Lazdynų Pelėda (Sofija Pšibiliauskienė) ir Šatrijos Ragana (Marija Pečkauskaitė).

Nuo „Varpo“ nr. 9 Kudirka pradėjo laikraštyje naują skyrių, pavadintą „Tėvynės varpais“. Beveik jį visą pats redaktorius ir prirašė, keldamas daug to meto gyvenimo problemų, reikalų, teigiamybių, negerovių. Jis pats vengdavo aštresnio žodžio prieš kunigus, tikėjimo nelietė, bet juose yra buvę ir aštrių poleminių straipsnių. 1895 m. iškilo polemika dėl Pop. Leono III enciklikos socialiniais klausimais. P. Bučys enciklikos teigimą gynė. Bet ramus bendradarbiavimas nutrūko. Kunigai iš laikraščio pasitraukė. Nuo 1896 metų pradėtas leisti „Tėvynės sargas“. „Varpas“ turėjo remtis vien pasauliečiais. Ne tik raštais, bet ir finansiškai. Jo liberalinė kryptis dar labiau išryškėjo, kai neteko dešimtį metų laikraštį tvarkiusio, jo ikūrėjo, idealisto, skaidraus patrioto ir humanisto Vinco Kudirkos.

M. Biržiškos žodžiais, V. K. buvo net ir „miręs idealu šviečias tiek bendro darbo varpininkams, tiek ir iš jų kilusiems liaudininkams, demokratams“.

„Pats poetas, muzikos mėgėjas (smuikininkas) besirūpinęs pakelti lietuvių literatūrą ir net kitiems parašęs eilėdarą, jis betgi rinkosi sau tik tai, kas šiuo metu atrodė būtina reikalinga tautiniam sąjūdžiui kelti“ (M. Biržiška, „Lietuvių tautos kelias“).

„Kudirka jau savo tautos yra sutaikintas su Bažnyčia, tautinis pozityvistas virto kaip ir tautiniu šventuoju“.

„Aušra“, „Varpas“, „Apžvalga“ ir „Tėvynės Sargas“ — tai keturi ano meto spaudos stulpai, statant Lietuvos kultūrinį,

(nukelta į 8 psl.)

Vinco Kudirkos sielos nemarioji giesmė

Su lietuvių literatūros rėmėjų (sąrašas gale knygos) pagalba Lietuvių istorijos d-ja išleido A. Kairio, romanisto bei dramaturgo, knygą — paminėti taurų, per anksti džiova mirusi, patriotą dr. Vincą Kudirką (1858.XII.31 — 1899.XI.6). Yra daug medžiagos apie V. Kudirką: jo kūryba, publicistika, jo įsteigtas „Varpas“ (1889.I. — 1906.III.), bendralaikio rašyti atsiminimai; medžiagos dauguma tėvynėj, ir išeivio A. Kairio užsimojimas parašyti romaną Kudirkos tema — drąsus ir pareikalaujantis daug darbo bei išvalumo.

„Nemarioji giesmė“ — spėji, kad tai apie himną „Lietuva tėvyne mūsų“.

Kaip istorinė medžiaga autoriaus apdorota? Tuoj pastebi, kad istoriniai įvykiai, datos ir vardai nepateikti knygoje iš eilės, istoriniu metodu, o daugely skyrių kaitaliojami: tarp Kudirkos dienos vargų ligos patalė ir jo mokslo, gyvenimo bei veiklos ir kūrybos atsiminimų. Didžiama įvykių ir faktų knygų perduodama per Vinco Kudirkos arba Valerijos, jo mylimosios ir globėjos, lūpas; tai yra, autorius Kairys pasakoja šių asmenų mintis, dialogus, apie jų atliktus darbus, iškentėtas kančias...

Romano siužetas nevientisas, besikaitaliojant skyriams: „Paskutinė diena“ ir „1883, 1884, 1885, 1886, 1887“ metai, — iš viso dešimt knygos skyrių (vietomis dar padalintų į porą). Tokia retrospektyvio pasakojimo forma, žinoma, įdomesnė: drumsčiant istorinių įvykių tekėjimo nuobodį, literatūriškai papuošiant kasdienybę; gal ir labiau išryškinami užkulisiai, pagrindinių charakterių niuansai. Skyriai įvairaus ilgumo — nuo 10-ties iki 43 puslapių kiekvienas. Ketvirtadalį knygos sudaro skyriai „Paskutinė diena“, pasikartoja penkis kartus. Bet tai ne Kudirkos paskutinės gyvenimo dienos priešmirtinė agonija. Ten sutalpinti daugumoj Valerijos, dvarponio Krašausko našlės, lūpomis išsakyti Vinco Kudirkos jaunystės vaizdai, jos noras pamiltajam daktarui padėti, jo dešimti metų džiova sergant vargai, slaugymas jo, pastangos „tikrajai jo sužadėtinei — lietuvių literatūrai — pasiekti spaustuvę“ (14 psl.); rūpestis išvežti jį gydytis į Krymą ar Italiją, nors pačiam ligoniui terūpi spausdiniai Tilžėje... Net ir paskutiniame skyriuje, kai morfijaus milteliai vis dažniau naudojami, dar svajojama Lietuvą žadinti prisikėlimo varpais, dar veikėjos lanko ligonį... Ta „paskutinė“ diena ateina 1887 m. darganotą lapkritį, kai beveik priešpaskutiniame knygos puslapy minima ir „tautiška giesmė“, o Valerija skaito prie žvakės jai dedikuotą eilėrašį:

„Per tave man nušvito kalėjimo tamsybės,
Kaip angelas sargas mane raminau... Bičiule
Palaiminta būk!“ (235 psl.)

Kas skyriuose, užvardintuose metų skaitmenimis? 1883 m. — V. Kudirka pasakoja apie vaikystę, mamulės pasakas, apie smuiko pamėgimą, savo „meiles“... Valerija peršasi jam, bet... „Negaliu! Aš susižiedavęs su Lietuvos literatūra“ (70 p.) V. Kudirka skaito „Aušrą“ atsiverčia į lietuviybę...

„1884“, — Kudirkos atostogos dvare, lenkaitė Stefa meilinas, o jis abejingas, nes: „mano sąmonėje spinduliavo Lietuvos aušra ir Lietuvos saulė“ — (79 p.). V. Kudirka lanko motinos kapą, vėliau — Paežerėj, su kitais studentais, šv. Antano atleidų metu demonstruoja „litvomaniją“, pas kleboną deklamuoja „Aušros“ eilėraščius...

„1885“ — lipant į Aušros kalną susitinka piemenį Antanėlį, knygnešį... Vieši pas kun. Petrą Kolytą (vengia tėvo namų, nes tas jo išsižadėjo, išstojus iš Kunigų seminarijos). Ten ir daugiau „litvomanų“: kun. Adom. Grinevičius, Jon. Gaidys, Ant. Kriščiukaitis, Jonas Byla, Pr. Mašiotas, Juoz. Miliauskas, klier. Jonas Mačiulis.... Vėliau — tardymai, areštas, Vincas peršala kalėjime ant cementinių grindų, plaučių uždegimas, klieđi...

Ir čia autorius pasakoja per aštuonius puslapius vienu periodiniu sakiniu, be sintaksės ženklų, pasakoja apie viską: rusus, parsidavėlius lietuvius, dvigalvį erelį, sukilėlius kazokus, carą, kaip didelės žuvys ryja mažasias... Mintys be sąmoningo ryšio, nors minimi istoriniai faktai. Tai retrospektyvinis tartum kokia haliucinacija monologas.

„1886“ — Tėviškėj, prie mamulės kapo... Rašo Stefai neigiamą atsakymą apie jų vedybas (vėliau ji nusižudo). Visuomeninė veikla. Minimi istoriniai vardai; Petrui Kriaučiūnui ir Petrui Vileišiui skiriama net 10 puslapių.

„1887“ — Valerija budi prie ligonio. Minimi varpininkai, ypač Juozas Kaukas, vedęs Vanda, kuri jam padeda, kaip ir Valerija Vincui... Neišvengiama pasikartojimų. J. Kaukas minimas keliskart: Šveicarijoje, besigydas nuo džiovos, jau miręs, paskui vėl apie jo darbus, vėl gyvas...

Knygos kalba gera, vietomis poetiška. Piešiamas Kudirkos išorinis ir vidinis-dvasinis paveikslas, taip pat, „Aušros“-„Varpo“ gadinė. V. Kudirka — aukštas, lieknas, pailgo klasiško veido, grojant smuiku — spindulingu akių, užtat žavėjo lenkaites ir lietuvaites... Nors linksmas, mėgęs šokius, bet ir giliai mąstas, eruditas, stipriavalis, darbštus, kone fanatiškai mylįs Lietuvą ir lietuvių literatūrą. Dr. V. Kudirka daugiau rašęs, negu gydęs. Tai vis Lietuvos labui, tai kovai su rusų priespaula ir lenkų įtaka lietuvių tautai.

Imant knygą į rankas suklysta: iš antraštės atrodė, kad tai apie „tautinę giesmę“, o pasirodė, Anatolijaus Kairio „Nemarioji giesmė“ — Vinco Kudirkos gyvenimo giesmė. Įdomu pasekti ir lengva patikėti, kad tai autentiška, kad Vinco Kudirkos paveikslas ryškus, darbai — reikšmingi šimtmečiams.

Ryškūs ir šalutiniai veikėjai: Valerija, J. Kaukas, Vanda, Stefa. Valerija — ideali moteris; buvusi lenkiškos kultūros, našlė —

KUDIRKOS...

(tesinys iš 7 psl.)

literatūrinį, ideologinį, politinį valstybės rūmo pamatus.

„Varpą“ palygindama su „Aušra“, mūsų lietuviškoji enciklopedija rašo: „‘Aušros’ pradėtieji kelti principai — tautos savarankiškumo, demokratiškumo, piliečių laisvių — dar nebuvo įgavę aiškių, visiems suprantamų formų. ‘V(arpas)’ tuos principus išplėtė, išryškino ir, svarbiausia, atrėmė į konkrečius, gyvenimiškus pagrindus, susiedama tautinės kultūros klausimus su ekonominiais reikalais, kaip štai: žemės reforma, kreditu, amatų ir ūkio mokyklomis, sveikatos reikalais, susisiekiimo, kelių gerinimo ir t.t. ‘Aušra’ dar gana atsargiai pasisakydavo dėl santykių su Rusijos valdžia, o ‘V.’ stjo griežton opozicijon Rusų politikai Lietuvoje, drąsiai kėlė valdžios daromas lietuviams skriaudas, smerkė priespaudos ir rusinimo politiką“.

Skaitai tuos žodžius ir tuojau iškyla dabarties Lietuvoje vaizdas. Ar nėra panašumo tarp „Varpo“ ir Laisvės Lygos ir Sąjūdžio keliamų principų, reikalavimų, siekimų? Tik pastarųjų balsas daug skardesnis, tik jis daug akivaizdžiau pritiriamas visos Lietuvos tautiečių, dabar jau sąmoningai žinančių, ko jie reikalauja ir ko siekia. Nes Lietuva viso to jau buvo pasiekusi, — jai tik reikia atgauti. Čia „Varpo“ garsas tik atskamba kaip tikėjimo, siekimo ir laimėjimo aidas.

J. Br.

Vlado Vijeikio nupieštas knygos viršelis patrauklus ir prasmingas: Kudirkos, neva, portretas, varpas, gaidos, „Lietuva Tėv...“ raidės... Sentimentalumą pridengia aštroka mėlyna spalva ir juodi šešėliai.

Knyga išleista pačiu laiku: „Varpo“ ir V. Kudirkos sukakčių ženkle, Lietuvoje sugrįžus į gyvenimą „tautiškai giesmei“... Iš tikro, tai nemari giesmė... Knyga naudinga lietuviškam jaunimui — išeivijoje ir Lietuvoje.

Alė Rūta.

Anatolijus Kairys „Nemarioji giesmė“, istorinis romanas. Išleido Lietuvių istorijos draugija 1988 m. Čikagoje, spaustuvė — „Draugo“. Viršelis Vl. Vijeikio. tiražas — 1000, kaina 10 dol.

Anatolijus Kairys, Viena širdis. Premijuotas romanas. Viršelį piešė T. Leipus. Išleido JAV LB Švietimo Taryba, 1988. 192 psl. Kaina 7 dol. Gaunama „Drauge“ ir pas knygų platintojus.

Juozas Eretas — Valančiaus šviesa už marių. Pranciškaus Juro ir jo bendrininkų gyvenimas bei veikla. Redaguoja kun. Antanas Liuima, S.J. V tomas. 354 psl. 24 dol. Išleido 1980 m. Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija.

LIETUVIŲ DIENOS, 1989, VASARIS

MŪSŲ DŽIAUGSMO ŠVIESA IR RŪPESČIŲ ŠEŠĖLIAI

Edita Nazaraitytė

Šiuo metu išeivijoje daug rašoma, gyvai diskutuojama apie Persitvarkymo Sąjūdį, jis analizuojamas, lyginamas su Laisvės Lyga ir pan. Taip yra dėl to, kad pats Sąjūdis yra gan "margas genys". Sąjūdis jungia įvairiausius lietuvių, o jo siekiai tolydžio kinta. Sąjūdžio aktyvas sugebėjo įkvėpti tautą skubiai susirūpinti pačiais jai gyvybingiausiais dalykais — tikrosios istorijos pažinimu, gamtosauga, tautinio ir dalinai žmogiškojo orumo susigrąžinimu — atsargiai apeidamas patį radikaliausią, o svarbiausią lietuvių tautos troškimą būti nepriklausomais nuo komunistinės Rusijos. Bet ir suverenumo TSRS rėmuose reikalavimas yra gana drastiškas, ypač Maskvos akimis žiūrint.

Šviesiausieji Sąjūdžio protai nutarė laviruoti. Sąjūdžio diplomatija — jo egzistencijos sąlyga. Gal nevertėtų už tai Sąjūdžio labai peikti, lygiai kaip nereikėtų barti Laisvės Lygos už tiesmukiškumą. Šie du reiškiniai susipynę kaip vieno medžio šaknys, nors Sąjūdis apėmęs kur kas platesnius sluoksnius — gal dėl to, kad yra saugesnis. Juk savo veiklą pradėjo liberalesnio Rusijos komunistų vado idėjoms remti ir įgyvendinti. Bet nedrąsu teigti, kad Gorbačiovas išivaizdavo tokią Lietuvą, kokia ji yra šiandien.

Aktyviausiųjų Sąjūdžio narių tarpe yra daug komunistų. Mažai, tiesa, bet yra ir buvusių stagnacininkų, kurie puikiai klestėjo po brežnevizmo sparneliu. Jie veržiasi į persitvarkymo spaudą, atsivertę iš stalininių pelenų lyg kokie feniksai ir stengiasi visą Sąjūdžio veiklą išlaikyti socializmo rėmuose, nenutolant nuo komunizmo idealų. Vis tebecituojami leninai, marksai ir engelsai lyg kokie magiški burtažodžiai, kurie turi paslaptinę galią apsaugoti nuo valdančiųjų rūstybės, šių išminčių citatos neva darančios straipsnius ir pasisakymus "moksliškesniais". Nepartiniais Sąjūdžio veikėjams šiuo metu gal ir parankus komunistų dalyvavimas greta, kažkuria prasme tarnaujantis kaip priedanga, kaip skydas prieš Lietuvos ir Rusijos KP CK bosų pykčio akmenis. Bet ilgai tokia mišrainė tęstis negalės. Jei Sąjūdžiui pavyks atkaklių reikalavimų dėka išsikovoti ekonominį, politinį ir kultūrinį suverenitetą TSRS sudėtyje ir su socialistine santvarka viduje, tai plačioji visuomenė Sąjūdžiu tikės ir jį remtų. Tačiau jei užsibrėžti siekiai nebus palaipsniui įgyvendinami, tai Sąjūdžio populiarumas gali išblėsti. Žmonės jau nebetenka kantrybės, kalbų jiems gana. Bėda tik ta, kad ne viskas nuo Sąjūdžio norų priklauso.

Lietuvos Laisvės Lyga pasekėjų turi nedaug, nors visi jos drąsai nusilenkia. Mat ji išreiškia patį didžiausią doro lietuvių troškimą, o jis —

pavojingas. Dažnai Laisvės Lyga kaltinama, kad ji negali pasiūlyti realių sprendimų tikslui pasiekti. Tai tiesa, bet ir tautos elitas, susipietęs Sąjūdyje, nestatydamas sau tokio tikslo, irgi nesugalvos. Tariama socializmo evoliucija ir dabartinės Maskvos nuolaidos gali greitai pasibaigti, nes Rusija neįtikėtina lengvinančiomis aplinkybėmis jau gauna finansines paskolas iš Vakarų, o gorbačiovinės Tarybų Sąjungos įvaizdis — ne esmė — kaip tai patys tarybiniai diplomatai teigia, jau pasidaręs itin teigiamu vakariečių akyse. Tuo tarpu dabartinėje ok. Lietuvos spaudoje jau imama nusišukti, jog žodžiai nuo darbų skiriasi kaip ir anksčiau. Daug kalbama apie demokratizaciją, o nauji konstitucijos pataisymai grėsmingesni už staliniškuosius. Kalbama apie gamybos decentralizaciją, o Maskvos žinybinės ministerijos dar griežčiau valdo Lietuvos įmones. Džiūgauta, kad iškovota tautinė mokykla, o lietuvių mokyklos neseniai gavo tokias instrukcijas iš Maskvos, pagal kurias dirbdamos, taps rusų tautinėmis mokyklomis. Visi šie ženklai nėra raminantys. Šis senas, iki begalybės žmonėms išiedęs komunistų dviveidiškumas gali ir tikriausiai sužlugdys Sąjūdžio autoritetą, jeigu savo gretose ir toliau laikys komunistus.

Nepaisant entuziastingo lietuvių tautinio atgimimo, dvasinio pakilimo ir gana nebūdingo solidarumo, reikia pripažinti, kad per tiek dešimtmečių bruktoji ideologija ir gyvenimo stilius padarė savo juodą darbą: žmonės baiktūs, linkę veidmainiauti, nelinkę aukotis, pilni egoizmo, netolerantiški.

Žinoma, galime didžiulis, kad esame dar galutinai nesugangrenavusi tauta, kad turime Lietuvos Laisvės Lygą, kad turime Sąjūdį ir dar labai aktyvią išeiviją. Tai mūsų dvasiniai ramsčiai. Bet viltis reikalinga tik mums patiems, mūsų egzistencijai pratęsti, idant tikėjimas padėtų nesupūti mūsų tautos dvasiai. Tai labai patetiškas jausmas, kurį, deja, žiauriai nuslopina realybė, jos tamsios ir pragaištingos jėgos — tai rusiškasis socialistinis imperIALIZMAS, kurį iš klinikinės mirties nuolat atgaivina vakarietiškas kapitalas.

NAUJOS KNYGOS

Petras Klimas DIENORAŠTIS, 1915-1919. Redaktorius — Ž. Mikšys, aplankas — V. O. Virkau. 456 psl. Kaina 20 dol. Išleido 1988 m. Algimanto Mackaus Knygų Leidimo Fondas.

Kotryna Grigaitytė

LINKĖJIMAI MŪSŲ BROLIAMS 1989 M.

*Teatgavina trijų spalvų žydėjimas
Jūsų išverktas akis.
Teatsiriša rankos atkasti
Kas buvo palaidota.
Tesuspindi nauja Aušra
jaunų ažuolaičių viršūnėse.*

*Teplaukia Varpo gausumas
užliedamas aukštumas,
slėnius ir tolius...
Tebyra Vasario žvaigždės
kaip naujas Pasėlis.*

TEISYBĖS ŠAUKSMAS

*Atėjo jie
išlupti akis,
atimti balsą,
iškapoti kryžius
palaidoti istoriją.*

*

*Iškyla senos Katedros,
tiesiasi rankos
iš karstų
Teisybės šauksmui!
Platus jis ir galingas:
nuplauja kraują,
barsto naujas
gyvybės sėklas
į giliai įmintas pėdas.*

VISAIS VARDAIS ŠVENTA

*Bedieviška ar dieviška,
Tu mūsų Lietuva.
Tremta, kryžiuota, niekinta —
Visais šventais šventa.*

*Sala tautų salynuose,
Žvaigždė žvaigždynuose...
Žaliu, žaliu spindėjimu
Sau erdvę prasiskynus.*

*Ten ašarų konkorežiais
Dabinasi miškai.
Kiečiausiam amžių gruode
Gyva lig šiol likai.*

*Bedieviška ar dieviška,
Lyg aukuras smilksti.
Pūslėtojų rankoj dievdirbio —
Tu mums vis ta pati.*

IR ŠVIESA,

IR TIESA

Varpo ir dr. V. Kudirkos šimtmetis

Esu dėkingas šio minėjimo rengėjams — naujai atgimusiam Santaros-Šviesos sambūriui ir veikliajai Los Angeles Bendruomenės skyriaus valdybai — už pakvietimą tarti žodį apie “Varpą”, švenčiantį savo užgimimo šimtmetį. Kartu rengėjai pageidavo, kad toji kalba nebūtų per ilga. Aplamai mes dažnai mėgstame per ilgai ir per daug kalbėti. Gal ir teisingai, nors, turbūt, kita prasme, poetas Vytautas Mačernis mus pavadino “maža tauta su dideliu žodynu”.

Dėl tų kalbų ilgumo ar trumpumo gera sprendimą surado Vilniaus universiteto rektorius, žymus matematikas Jonas Kubilius; esą su kalbomis yra tas pats kas ir su moterų suknelėmis: per ilga — neįdomu, per trumpa — nepadoru. Bandysime laikytis aukštinio vidurio.

O ištikrųjų kalbant apie literatūros, politikos ir mokslo laikraštį “Varpas” sunku apsiriboti trupu žodžiu. Kalbant apie “Varpą” jokių būdų negalima iš akių išleisti dr. Vinco Kudirkos, kaip ir atvirksčiai. Kudirka su “Varpu” glaudžiau susijęs, negu, pavyzdžiui, Basanavičius su “Aušra”, arba Smetona su “Nepriklausoma Lietuva”. Daug problemų “Varpas” bandė spręsti ir dar daugiau paliko neišspręstų. Kai ką šiandien, po šimto metų, mums sunkiau suprasti, negu anuo metu. Anuo metu brangiausia buvo laisvo žmogaus laisvoje tautoje idėja. Mat tada dar beveik visa Rytų ir Vidurio Europa tebebuvo supančiota imperijų (Rusijos, Prūsijos ir Austrovengrijos) pančiais. Dėl to visiems tokie brangūs buvo nacionalizmas ir liberalizmas, tikrieji laisvo žmogaus laisvoje tautoje gimdytojai. Šiandien nacionalizmas tapo suteptas nacizmo, o liberalizmas daug kam pavirto keiksmazodžiu. Kodėl?

Arba paimkime pavyzdį iš kito galo. Kodėl nuo ano “Varpo” išvakarių metu niekas nei nebandė švesti tokios apvalios Lietuvos krikšto 500 metų sukakties. Tikrai, caras, kuris palaikė labai gerus santykius su popiežiumi, būtų to nedraudęs. Net ir labai katalikiški laikraščiai, kaip “Šviesa” ir “Apžvalga”, apie tą krikštą beveik visiškai tylėjo. Taip tada tas krikštas atrodė glaudžiai susijęs su lenkystės išsiplatinimu Lietuvoje. Net ir didysis Maironis ne už krikšto 500 metų sukaktį agitavo, bet kalbėjo apie penketos amžių naktį be aušros Lietuvoje.

O kaip brangi to paties krikšto 600 metų sukaktis mums pasidarė šiandien. Išivaizduokite, jeigu Jogaila su Vytautu būtų ilgiau užsisvečiavę Krokuvoje ir pakrikštiję Lietuvą (be Žemaitijos) porą metų vėliau, ir mums tą 600

metų sukaktį reikėtų švesti dabar. Tikrai nei gražioji Vilniaus katedra, nei Gedimino aikštė, net nei Vingio parkas negalėtų sutalpinti entuziastingų ir šventiškai nusiteikusių minių.

Pabandyk, kad sveikas, tokias ir panašias problemas trumpai ir suglaustai išdėstyti. Yra ir daugiau idomių ir aktualių problemų susijusių su “Varpu” ir dr. V. Kudirka, kurių tik dalį panagrinėjome praeitų metų “Dirvos” puslapiuose.

Kkaip ten bebūtų, labai gerai, kad “Varpas” ir Kudirka sugrįžo į Lietuvą. Gerai, kad ir mes skelbiame šiuos metus “Varpo” metais. Tiesa, jie niekados iš mūsų tarpo nebuvo visiškai išguiti. Jau 1958 m., prisiminęs Kudirkos šimtmetinę gimimo sukaktį, Justas Paleckis įsirašė į savo užrašų knygutę, kad reikėtų iš naujo pervertinti “Varpo” ir Kudirkos vaidmenį. Į knygutę įsirašė, bet viešai to pasakyti neišdrįso. Ir mūsų istorijos vadovėliuose ir toliau kartais buvo daugiau kalbama apie lenininės Iskros kelius per Lietuvą, negu apie “Aušros” ir “Varpo” reikšmę Lietuvai. Žinoma, tada niekas nei pagalvoti nedrįso apie šimtmetinę Kudirkos sukaktį. Net ir mes čia tą sukaktį tik gana drungnai prisiminėme. O žiūrėk kaip šauniai ir Kaunas ir Vilnius prisiminė 130-tąjį Kudirkos gimtadienį ir kaip daug dabar rašo apie “Varpą” ir iš “Varpo”.

Dažnai nesuprantami Viešpaties keliai. Jeigu anais gūdžiais caro laikais žandaras liepė iškapoti tik tautiškos giesmės žodžius iš Kudirkos paminklo, tai dabartiniai žandarai panoro ir patį paminklą nugriauti. Kam, esą, tokie balvonai reikalingi. Žinoma, niekas balvonais nelaiko rusų generolų paminklų.

Lietuvoje turėjo būti ugdomas sovietinis žmogus, kuris neturėtų nieko bendro nei su savo aplinka, nei su savo praeitimi, net nei su savo gamta. Tokį žmogų, kaip makurtą, gražiai pavaizdavo kirgizų rašytojas Čingizas Aitmatovas savo romane “Ilga kaip šimtmečiai diena”. Praeito sekmadienio pamoksle kunigas iš Švenčionių patvirtino, kad toks makurtizmas buvo ugdomas Lietuvoje.

Užtat gal nereikia per daug stebėtis, kad didžiosios Vingio parko manifestacijos organizatoriams kilo abejonių, ar bemokės, ypač jaunoji karta, Kudirkos himno žodžius ir melodiją. Dėl to Arvydas Juozaitis atmušė net 40.000 lapelių, o Julius Juzeliūnas atsivedė į Vingio parką net tris chorus. Bet kai atėjo laikas, visa šimtatūkstantinė minia labai gerai mokėjo to himno žodžius ir melodiją.

Man regint ir klausantis iš vaizdajuostės tos didingos manifestacijos prisiminė Kristijono Donelaičio “Pavasario linksmybės”:

Jau saulelė vėl atkoptama budino svieta,
Ir žiemos šaltos triūsus pargriaudama juokės.
Šalčio pramonės su ledais sugaišti pagavo,
Ir putodams sniegs visur į nieką pavirto.

Taip, tikrai, kaip žiemos triūsai, taip ir žmogaus ir tautų darbai, jeigu nukreipti prieš dorą, prieš tikėjimą ir žmonių papročius ir ypač prieš laisvę, turi anksčiau ar vėliau į nieką pavirsti (sakoma, savo pirmajame juodraštyje Kristijonas buvo pavartojęs daug riebesnį žodį). Taip gali sakyt per vieną dieną į nieką pavirto tas Genriko Zimano ir kitų taip uoliai ugdomas sovietinis žmogus arba mankurtas.

1894 m. vasarą į Plokščius, kairiajame Nemuno krante, ties garsiąja Veliuona, atklydo savo povestuvinei kelionei ir lietuvių kalbos ir tautosakos mokytis jauna suomių porėlė. Patiko jiems Nemuno kraštas, jo ažuolai, jo dainininkės ir ypač Panemunės lakštingalos. Patiko laba ir abu vaišingi šeimnininkai Petras ir Sofija Kriaučiūnai. Sekančią vasarą toji porėlė vėl apsilankė. Šį kartą pas Kriaučiūnus ilsėjosi ir gydėsi didysis varpininkas dr. Vincas Kudirka. Jaunoji suomė pasidarė tikra jo slaugė. O kai vieną lietingą ir perkūnuotą popietę atvykę rusų žandarai suėmė ir išvežė tą ligonį daktarą, jaunajai suomei išsiveržė skausmo ir protesto žodžiai: “Dieve, gailestingasis ir teisingasis Dieve, ar dar Tu esi danguose?”.

Nepaprasta tai buvo suomių porėlė; jis vėliau pagarsėjęs kalbininkas profesorius Juozapas Mikkola (1866-1946), ji — žinoma suomių rašytoja Maila Talvio (1851-1951). Jie abu, ypač Maila, iš karto pamilo Lietuvą. Vėliau ji prisimins: “Tie Lietuvos išpūdžiai, jos vaizdai ir įvykiai, aukštas ramus Kriaučiūnas, ir didis idealistas Kudirka — visa tai tebėra mano galvoje ir visa tai jungiasi mano sąmonėje į vieną galingą ir gražų vaizdą, kuris vadinasi Lietuva”. Ypač ją sukrėtė Kražių skerdynės ir Kudirkos areštas. Ji apie tai ir apysaką parašė, pavadindama ją “Idealo auka”.

O jau tų pačių 1895 m. rudenį (spalio 10 d.) per Dainų šentę Helsinkyje buvo dainuojamos Kudirkos harmonizuotos lietuvių liaudies dainos suomiškai (tarp jų: “Ant kalno karklai”, “Siuntė mane motinėle”, “Ant tėvelio dvaro”), o viena daina (“Sėjau rūtą, sėjau mėtą”) buvo padainuota lietuviškai ir sukėlė didžiausias ovacijas. Tų šešių suomių tarpe, be abejo, buvo ir Maila Talvio, kuri ne tik turėjo gražų balsą, bet ir muzikos mokėsi pas garsųjį Sibelijų. Dr. V. Kudirka asmeniškai ir per “Varpą” dėkojo toms šaunioms suomėms kaip jis sakėsi, visų lietuvių ir Panemunės lakštingalų vardu. Nuo tada ir prasidėjo lietuvių — suomių draugystė, kuri nenutrūko ir ligi šiandien. Vyresnieji mūsų dar prisimena, su

kokių entuziazmu per literatūros vakarą Vilniaus valstybiniame teatre buvo sutiktas V. Putino-Mykolaičio eilėraštis skirtas Suomijai, kuri tada (39-40 metų žiemą) taip didvyriškai gynėsi nuo Raudonosios armijos invazijos.

Gal būt, bus ne pro šalį prisiminti, kad „Varpo“ gadinė Lietuva, kaip ir anų laikų Suomija, turėjo ne vieną, bet du priešus. Šalia Rusijos Suomijai dar reikėjo atsilaikyti prieš labai didelę švedų įtaką. Panašiai ir Lietuva — šalia Rusijos dar turėjo kovoti su labai stipria lenkų ir lenkuojančių mažuma. Kaip Lietuvoje vyko tada kova tarp lenkomanų, kurie norėjo surišti Lietuvos likimą su Lenkija, ir litvomanų, kurie norėjo laisvos ir nepriklausomos Lietuvos. Toje kovoje ypač smarkiai reišėsi „Varpas“ ir Kudirka. Taip Suomijoje vyko smarki kova tarp svekomanų, kurie norėjo Suomijos likimą surišti su Švedija, ir finomanų, kurie norėjo laisvos ir nepriklausomos Suomijos. Paralėlė labai aiški. Lietuvoje dar ir šiandien toji dviejų priešų aplinkybė nėra visiškai pranykusi.

Nesunku atspėti, kokia pati didžiausia bėda yra apsėdusi šių dienų pasaulį — tai melas. Ne tik tas didysis melas, kuriuo buvo nuodijama mūsų tauta per ilgus ilgus dešimtmečius, bet ir tas „mažasis melas“ be kurio šiandien nei adatos negali nusipirkti. Melas dėl per didelės vieno ar kito kulto meilės, melas dėl per didelės vienos ar kitos partijos meilės ir pagaliau melas dėl per didelės savo imperijos meilės. Išivaizduoju, kaip sunku buvo mūsų istorijos mokytojui bandyti tokiu melu pagrįstą savo „didžiojo brolio“, arba „didžiosios tėvynės“ meilę. Teisingai mūsų švietimo vadovai pernai pasielgė, panaikindami visose Lietuvos mokyklose istorijos egzaminus.

Turbūt nieko kito taip labai nebrangino dr. V. Kudirka ir jo „Varpas“, kaip teisingumą ir tiesą. „Geriau“ — rašė jis Varpe, — „su teisybe išgyti priešininką, ne kaip su melu — draugą“. Nors jo „tautiškoje giesmėje“ išsakytos beveik visos didžiosios asmeninės ir tautinės dorybės, tačiau bene į pirmą vietą reikėtų statyti jos žodžius „Ir šviesa, ir tiesa mūs žingsnius telydi“. Ypač šiame dabartiniame melo pasaulyje.

Juo labiau pasaulyje išviešpatauja melas, juo daugiau reikia drąsos sakyti teisybę. Recenzuodamas Jono Šliūpo veikalą „Lietuvos praeitis, dabartis ir ateitis“, Kudirka daug kur su juo nesutiko, ypač dėl per aštrios bažnyčios ir kunigų kritikos, tačiau ypač iškėlė vieną Šliūpo ypatybę: „Ta ypatybė,“ — rašė Kudirka „Varpe“, — „tai niekuomi nesulaikoma drąsa sakyti į akis teisybę, nuoga, tokia, kokia ji yra jo širdyje, jo persitikrinimuose“. O garsiajame Kudirkos eilėraštyje „Ne tas yra didis“ skaitome:

Drąsiu tikrai tąjį mes turim vadinti.
Kuris už minties mūs kovoja liuosybę.
Kuris nuomones savo išdrišta apginti,
Kurs į akis svietai pasako teisybę.

Istoriko Vinco Trumpos kalba pasakyta „Varpo“ ir dr. Kudirkos minėjime, ruoštame Santaros-Šviesos sambūrio ir L.B. Los Angeles skyriaus, Los Angeles, 1989 m. vasario 26 d.

Vilniaus universiteto folklorinis ansamblis „Ratilio“ atvyksta gastrolėms į JAV ir Kanadą š.m. balandžio mėn.

Vilnius University's Folk Ensemble „Ratilio“ will tour the United States and Canada during April of this year.

Vasario 16-toji Los Angeles

Jaunimas išpildo programą Nepriklausomybės minėjimo šventėje.

Lithuanian youth performing during the February 16th commemoration.

Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo minėjime prisegamos gėlės savanoriams-kūrėjams. Iš k.: A. Pažiūrienė, pulk. J. Andrašūnas, Vyties Kryžiaus Kavallerius, M. Barauskas, G. Radvenis. Kairėje gilumoje — V. Gilys.

During the Lithuanian Independence Day commemoration, flowers were given to volunteers who fought in the war of Independence. From l.: Mrs. A. Pažiūra; V. Gilys; Colonel J. Andrašūnas, holder of the Vytis Cross; M. Barauskas and G. Radvenis.

LIETUVOS PASIUNTINYBĖS VAŠINGTONE PRANEŠIMAS

1989 m. sausio 21, 22 ir 23 d.d., Lietuvos Pasiuntinybėje Vašingtone, vyko Lietuvos Diplomatinės Tarnybos pasitarimai, kuriuose dalyvavo L. Diplomatinės Tarnybos šefas dr. S. A. Bačkis, L. Gen. konsulas New Yorke A. Simutis, L. Garbės Gen. konsulas Los Angeles V. Čekanauskas, L. Garbės Gen. konsulas Čikagoje V. Kleiza, L. Garbės Gen. konsulo Toronte padėjėjas H. Lapas ir Lietuvos atstovas Vašingtone ir prie Šv. Sosto S. Lozoraitis, jr.

Pasitarimų metu pirmoje vietoje buvo apsvastyti įvykiai Lietuvoje, jų įtaka mūsų valstybės nepriklausomybės bylai ir jos tarptautinei padėčiai. Buvo diskutuota dėl paramos, kuri būtų naudinga kovojančiai tautai ir jos įvairūs aspektai krašte bei užsienyje.

Viename posėdyje susirinkusieji prisiminė netikėtai mirusį Liūtą Grinių ir jo ilgą visuomeninę bei politinę veiklą. Visų vardu, Lietuvos atstovas Vašingtone pasiuntė p. N. Grinienei gilią užuojautą.

Kiekvienas pasitarimų dalyvis padarė pranešimą apie savo darbą ir padarė pasiūlymus kaip jis galėtų būti ateityje sustiprintas.

Ilgesnius pranešimus diplomatams padarė LIC Vašingtono biuro vedėjas V. Nakas ir Baltų Santalkos biuro vedėja G. Palubinskaitė.

LDT taip pat susitiko su Latvijos Charge d'Affaires dr. A. Dinbergs ir Estijos Generaliniu konsulu E. Jaakson.

Su jais buvo apsvastyti klausimai, kurie liečia visas tris Pabaltijo valstybes ir pasidžiaugta, kad Lietuvos, Latvijos ir Estijos atstovų bendradarbiavimas yra labai glaudus bei efektingas.

Sekmadienį, Lietuvos Pasiuntinybėje Vašingtone įvyko priėmimas, kurio metu LDT nariai susitiko su Vašingtono lietuvių organizacijų atstovais.

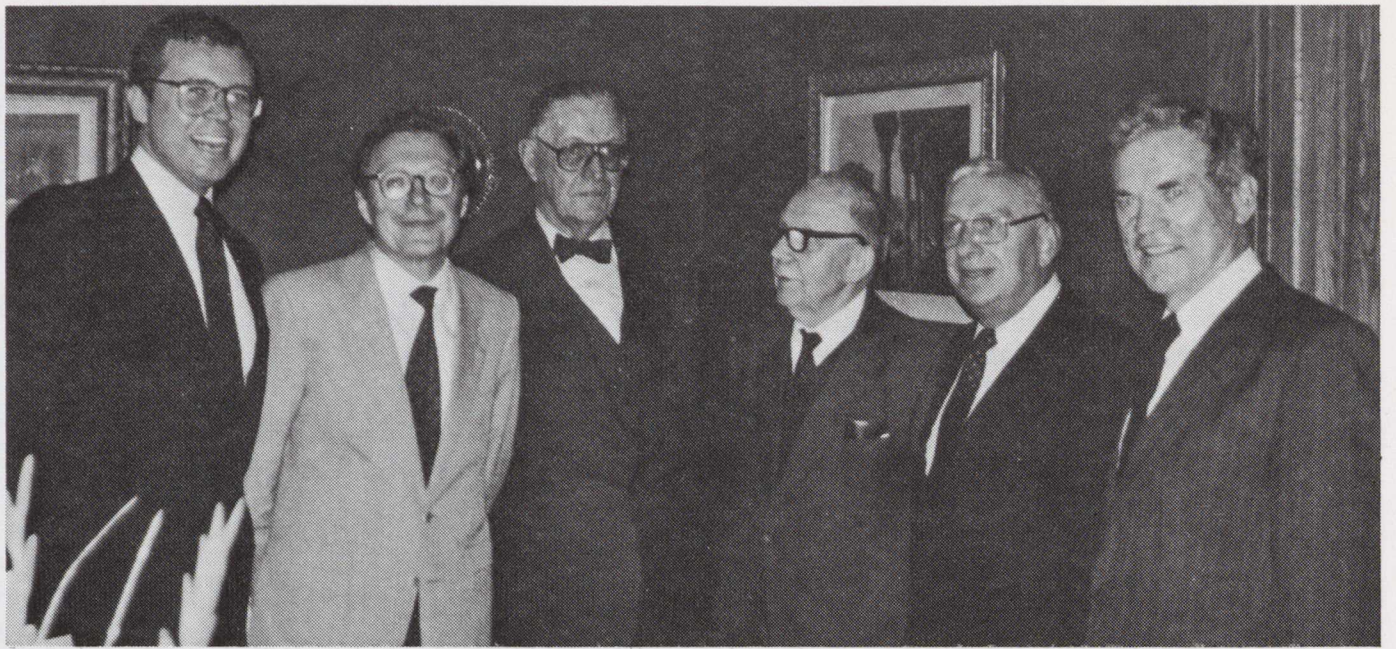
Sausio 23 d., Lietuvos diplomatai buvo pristatyti Rytų Europos skyriaus vice-direktoriui, Baltų skyriaus vedėjui ir pokalbyje dalyvavusiam sovietų skyriaus valdininkui.

Valstybės Departamento pareigūnams buvo padėkota už JAV vyriausybės vedamą okupacijos nepripažinimo politiką ir buvo išreikšta viltis, kad ir naujoji administracija laikysis tų pačių principų. Ta proga buvo paminėtas vice-prezidento Busho raštas pasiūsta prieš rinkimus vienai lietuvių organizacijai, kuriame jis pažada kelti Lietuvos reikalus pokalbiuose su sovietais.

Valstybės Departamento valdininkai labai aiškiai pabrėžė, kad Jungtinės Amerikos Valstybės ir toliau nepripažins sovietų aneksijos ir, kad šis nusistatymas yra kertinis akmuo santykiuose su Pabaltijo valstybėmis. Jie toliau pažymėjo, kad lietuvių tautos pastangos žingsnis po žingsnio plėsti bei stiprinti tautines bei žmogaus teises yra gerai suprantamas ir tų tautų aspiracijos bus remiamos.

Ilgame susitikime buvo paliesti visi svarbiausi šio momento klausimai.

Prieš išsiskirdami, LDT nariai kreipėsi į lietuvių tautą ir užsienyje gyvenančius lietuvius, karštai sveikindami visus, kurie kovoja ir dirba Lietuvos valstybės nepriklausomybei atstatyti. Jie konstatavo, kad tikrai pilnai suvereni valstybė kaip tą apibrėžia tarptautinė

Lietuvos konsulai priėmimo pas Liną Kojelį, prezidento George Bush inauguracijos proga. Iš k.: Linas Kojelis, Vaclovas Kleiza, Čikago; Anicetas Simutis, New Yorkas; Stasys Bačkis, Vašingtonas; Vytautas Čekanauskas, Los Angeles; Vytautas Lapas, Kanada.

Foto —Jonas Urbono

Lithuanian consuls attending a reception at the home of Linas Kojelis during President George Bush's inaugural celebration. From l.: Linas Kojelis; Vaclovas Kleiza, Chicago; Anicetas Simutis, New York; Stasys Bačkis, Washington; Vytautas Čekanauskas, Los Angeles; Vytautas Lapas, Canada.

Prezidento George Bush inauguracijos proga susitikę Vašingtone. Iš k.: Jonas Urbonas, Lietuvių Respublikonų Federacijos II-ras vice-pirm.; Vaclovas Kleiza, Lietuvos konsulas Čikagoje ir Vytautas Vidugiris, Kalifornijos Lietuvių Respublikonų Centro valdybos vice-pirm., Kalifornijos Karo Veteranų s-gos vice-pirmininkas.

A meeting in Washington during President George Bush's inaugural celebration. From l.: Jonas Urbonas, 2nd Vice President of the Lithuanian Republican Federation; Vaclovas Kleiza, Lithuanian consul in Chicago; and Vytautas Vidugiris, vice president of the California Lithuanian Republican central committee and vice president of the California War veterans.

Photo by —Jonas Urbonas

teisė, gali reguliuoti santykius su kaimynais. Lietuva yra vakarų Europos dalis. Ji yra pasiryžus gyventi taikoje su visais, tačiau laukia, kad ir jos teisės būtų respektuojamos.

LDT sveikindama užsienio lietuvių didelį entuziazmą ryšium su paskutiniaisiais įvykiais ir norą jai padėti, išpėja, kad eventuali pagalba tėvynei turi būti gerai apsvastyta nustatant jos realią naudą okupuotam kraštui. Reikia vengti viso to kas galėtų vienokiu ar kitokiu būdu sustiprinti okupanto pozicijas. Maskva, nusi-leisdama kai kuriems tautos reikalavimams bando išvengti esminių klausimų. Jei lietuvių veikla krašte ir yra toleruojama, tai specialūs daliniai yra nuolat pasirodę numalšinti taikingų žmonių demonstracijas.

Žmogaus teisių padėtis Lietuvoje dar toli gražu nėra patenkinama. Padarytoms skriaudoms atitaisyti neužtenka gražių pažadų, — reikia konkrečių aktų.

Nors religinėje srityje yra įvykę tam tikrų pasikeitimų, LDT konstatuoja, kad Lietuvos bažnyčios padėtis nėra patenkinama ir, kad sovietai tebelaužo pagrindines jos teises.

Lietuvos Diplomatinė Tarnyba yra pasiryžusi dirbti su visais veiksniais, organizacijomis bei pavieniais lietuviams Vasario 16 Akto dvasioje. Lietuvos nepriklausomybei atstatyti mūsų tauta kaupė geriausias jėgas, dėjo didžiausias aukas ir ilgai kovojo. Tuo pačiu keliu ir šiandien turi visi eiti, kad galėtų garbingai pasiekti didį tikslą; laisvą žmogų nepriklausomoje valstybėje, kuri būtų pilnateisis tarptautinės tautų bendruomenės narys ir kuri leistų lietuvių tautai laisvai dirbti bendrai gerovei.

Vašingtonas, 1989 m. vasario 2d.

Liaudies dainų tyrinėjimai, I

LIAUDIES EPO KLAUSIMAS

Dr. Jonas Balys

*“Ir išjojo karaliūnas
Žalion girion pamedžioti.*

*Ir nušovė karaliūnas
Žalios girios sakalėlį.*

*Ir puldamas sakalėlis
Ir užmušė karaliūną.”*

Džukų Gavėnios daina

Daugeliui mūsiškių rūpėjo ir teberūpi, ar lietuviai yra turėję savo tautinį epą. Ne visose tautose jį randame. Pirmoji sąlyga tokiam epui susikurti yra išsivysčiusi mitologija. Mūsų senoji mitologija nėra vargana, bet ji buvo labai stropiai naikinama krikščionybės skelbėjų, nes buvo laikoma velnio išmislu ir pagunda. Net ir šandien mūsų tautosakininkų ir etnografų tarpe turime čia išsivijoje tokių, kurie bet kokių stabmeldiškų laikų liekanų mūsų tradicijose ir mene bijo, kaip velnias kryžiaus ir stengiasi kiek pajėgdami tai nuneigti, leisdami visiškai visokias sofistikas, kaip pvz. darė dr. Jonas Grinius.

Reikėtų atiduoti, “kas Dievo — Dievui ir kas velnio — velniui.” Aš ir Marija Gimbutienė velnio arba stabmeldybės nesibijom. Pridėkime dar Algirdą Greimą ir bus drąsuolių trijulė. Labai idomu prasiskverbti į giliają senovę, siekti toliau, negu paskutiniu du tūkstančių metų (o Lietuvoje — tik pusė tūkstančio), kai dar viešpatavo Perkūnas. Yra ir senesnių dalykų, negu Perkūnas ar Perkus (tokia buvusi jo senoji vardo forma).

Pradėsime nuo **totemizmo**. Tai labai senas įsitikinimas, kad žmogus asmeniškai ir dar dažniau visa kiltis yra glaudžiuose santykiuose, tiesiog susigiminiavę, su tam tikra gyvulių rūšimi, rečiau su augalais ir kitais daiktais, kaip ypatingas akmuo. Tai yra **totemas**. Dažnai jis laikomas visos kilties protėviu, mažiausia globėju ar apgynėju nuo pikty demonų ir visokių nelaimių. Todėl totemui reikia reikšti tinkama pagarba, negalima jo medžioti ar kaip kitaip jam pakenkti, tai draudimas arba **tabu**. Totemo sumedžiojimas yra didžiausias prasikaltimas, kuris užtrauks nelaimę visai kiliai. O jeigu ir buvo leidžiama tam tikrose aplinkybėse totemą sumedžioti, kaip darydavo kai kurios pirmykštės Sibiro tautelės su meška, tai reikėjo atlikti visą eilę apeigų, pareiškiant pagarbą sumedžiotam gyvuliui, pvz. jį sodino garbingoje vietoje, vadino dėde, seneliu, jo atsiprašė ir pan.

Mano nuomone, tokiu totemu baltams (ar kai kurioms jų kiltims, pvz. sūduviams) buvo **sakalas**. Nuostabioji dainininkė ir pasakų sekėja Magdalena Takažauskienė, gimusi 1877 m. Alvito par., atvažiavo Amerikon 1904 m. ir 1949 m. Pittsburghe užrašiau iš jos nuostabią dainą “Nušoviau sakalėlį”. Tai buvusi jos senelio Pranciškaus Šematausko mėgstama daina, jis buvo kilęs iš Vižainio par. ir miręs turėdamas apie 110 metų amžiaus. “Mes ją retai dainuodavom”, sakė Takažauskienė. Štai ta daina, kuri man kvapą užėmė ją išgirdus, — toks buvo nesitikėtas atradimas (LDA nr. 429)*:

1. *Vai liustig runda,
Jaunieji broleliai,
Margoje karčemėlėj.*
2. *Nedaug prašokau,
Nedaug pragėriau —
Daug pinigų mokėjau.*
3. *Tanciu prašokau,
Gorčių išgėriau,
Dorelužį mokėjau.*

*

4. *Vai siuntė, siuntė
Mane tētužėlis
I giružę medžioti.*
5. *Oi ir pamačiau
Sierą sakalėlį
Viršūnė' aržuolėlio.*
6. *(j)Aš eičia klausčiau
Senojo tėvelio
Ar šautie sakalėlį.*
7. — *Sūneli mano,
Jaunasis mano,
Sūneli brangvardėli.*
8. *Vai nešauk, nešauk
Sierą sakalėlį,
Duok sakalui čiulbėti.*
9. *Oi (j)aš neklausiau
Senojo tėvelio,
Nušoviau sakalėlį.*
10. *(j)Aš aičia klausčiau
Senojo tėvelio —
Kur sakalą kavoti.*
11. — *Sūneli mano,
Jaunasis mano,
Sūneli brangvardėli.*
12. *Oi iškask iškask
Gilią duobužėlę,
I du tris stuomenėlius.*
13. *Kad nieks n'išgirstų
Onei nesuprastų,
Kur sakalą kavojai.*

* Sutrumpinimas LDA reiškia: J. Balys, *Lietuvių Dainos Amerikoje. Pasakojamosios dainos ir baladės. Boston, Lietuvių Enciklopedijos Leidykla, 1958. (Cituoama pagal numerius.)*

Pirmi trys posmai yra ižanga: bernai linksmai geria karčemėlį (“lustig runda” yra germanizmas, reiškia linksmai aplink gerti). Pasigėręs berniokas neklauso savo tėvo perspėjimo ir nušauna sakalėlį. Išsipagiriojęs susipranta, kad padarė didelį nusikaltimą ir klausia tėvą, ką dabar daryti. Tėvas liepia tą sakalą **iškilingai palaidoti**, kaip žmogų, ir niekam neprasitarti, kad buvo padarytas didelis nusikaltimas, gal taip išvengs bausmės. Šios dainos man yra žinomas tik vienas variantas, tad retenybė, nors panaši ižanga (posmai 1-3) pasitaiko ir kitose dainose. Dainos melodija — epinis rečitatyvas: “andante sostenuto” — parašė Vl. Jakubėnas.

Apie sakalo nušovimą, kaip pacitavau šio straipsnio pradžioje, užrašiau iš džukų dar net tris kitos dainos variantus (LDA nr. 189-191). Tai liūdna Gavėnios daina apie tragiškus įvykius. Čia karaliūnas tuojau nubaudžiamas: puldamas sužeistas sakalas jį vietoje užmuša. Tarnai praneša liūdną žinią karalienei. Ji susirenka savo turtus (skarbus, škatulėles — dėžutes), jaučius ir karves, liepia kinkyti šyvus žirgus, susisodina savo vaikus ir važiuoja pas gimines: pirmiausia pas tėvą ir motiną, tada pas brolių ir seserį. Vis klausia: “Ar prijėmi mano skarbus... palšus jaučius... mažus vaikus siratėles?” Visi giminės iš eilės atsako, kad priims jos skarbus ir jaučius, ir ją pačią, tik nepriims jos “mažus vaikus siratėles”. Tada ji važiuoja prie savo vyro kapo ir duoda tą patį klausimą. Vyras iš kapo atsako: “Neprijėmu tavo skarbų, / Neprijėmu palšų jaučių / Tik prijėmu tave jauną, / Mažus vaikus siratėles.”

Čia labai gražiai išreikšta vyro ir moters meilė, kaip priešingybė giminėms, kurie kartais duoda visokius kvailius patarimus, pvz. “Jaučius karves išparduokie, / Šyvus žirgus man atduokie... / Leisk sūnelius kuniguosna... / Pati jauna ištekie... / — Tai nedėkui už tokią rodą.”

Šitos dainos man neteko pastebėti mūsų kaimynuose, nors tuo tarpu negaliu tvirtinti, kad ji yra džukų (ar gal jotvingių?) kilmės. Pasikalbėjimas su mirusiais artimaisiais kape mūsų dainose dažnai randamas. Našlaitė kalbasi su mirusia motina, skundžiasi savo sunkia dalia, prašo motiną keltis (LDA nr. 373-376). Kartais motina atsako, kad negali atsikelti, nes “Baltos lentelės šonelius spaudžia, / Geltonos smiltys akeles beria.” Ant motinos kapo išdygo “žalia liepužėlė”, motina įsikūnijo medyje (t.p. nr. 374-375), tai dažnai randamas lietuvių tikėjimas, kaip mirusieji toliau gyvena medžiuose (žr. žemiau).

Labai išimylėjęs bernelis eina prie savo mylimosios kapo ir kalbasi su ja. Idėja: meilė nesibaigia su mirtimi. Labai graži tos dainos pradžia su neigiamuoju paralelizmu (LDA nr. 383):

Ne pečius kurtas,
Ne vanduo verda —
Jauno bernelio
Širdelė sprogsta.

Nei po tėveliu,
Nei po močiutei —
Tai po mergelei
Po lelijėlei.

Senasis mergaitės simbolis dainose yra “baltoji lelijėlė”, naujesnis — “žalia rūtelė”.

Kita tragiška epinė dainą užrašiau Čikagoje iš kitos nuostabios dainininkės, Uršulės Žemaitienės, gim. 1890 m. Lankeliškių par., Šukių kaime (LDA nr. 356):

1. Vai broli, broli,
Broleli mano,
Šerk ma bėrą žirgelį. (2)

2. O kaip nušersi
Bėrą žirgelį,
Uždėk tymo balnelį.

3. O kaip uždėsi
Tymo balnelį,
Prisek aukso kilpeles.

4. O kaip prisegsi
Aukso kilpeles,
Sėsk ir pats ant žirgelio.

* * *

5. Į kilpas stodams,
Ant žirgo sėsdams,
Volungėlę nušoviau.

6. Vai baudė, barė
Mane močiutė,
Kam šoviau volungėlę.

7. — Ta volungėlė,
Drebna paukštelė,
Tai vargdienė mergelė.

8. Reikė nušautie
Girios lepūnų,
Arba marių narūnų.

9. — Lepūns palėkė,
Narūns panėrė,
Volungėlė čiulbėjo.

10. Kaip ji čiulbėjo —
Aukšas žėrėjo,
Kaip lėkė — suskambėjo.

Pirmi keturi posmai yra išanga, o toliau dėstomas tragiškas įvykis: vyras nušauna volungę, neatpažinęs, kad tai “vargdienė mergelė”, atrodo, jo paties mylimoji, kurią pavertė paukšte gal piktas burtininkas, ragana ar kita konkuruojanti mergaitė. Puikiausia proga būtų vystyti temą, kodėl taip atsitiko, bet ji nepanaudota, viskas tuo ir baigiasi. Dažnai taip atsitinka su mūsų pasakojamosiomis dainomis.

* * *

Yra daug mūsų dainų apie tragišką paskendimą, įvykusį be rimtos priežasties. Bernelis nori surasti mergaitės paskendusį žiedą ir pats prigeria: “Linelius roviau, / Rankas mazgojau, / Paskandinau žiedelį / In marelių dugnelį” (LDA nr. 426). Daug yra variantų kitos panašios dainos “dėl vainiko skendo”, kai bernelis bandė išžvejoti mergaitės vainiką (iš esmės ją pačią), kuri šiaurys vėjas nupūtė į vandenį, — vainiką išgelbsti, bet pats paskęsta (LDA nr. 422-425). Šia tema turi dainų ir mūsų kaimynai: latviai, lenkai, rusai, ukrainiečiai.

Yra daina, kaip paskendusį mergaitę pavirsta žuvimi, ją sugauna, bet neatpažįsta. Tai kaip suomių “Kalevala” epo mergaitė Aino. Ir tos dainos pas mus rasti bent aštuoni variantai. Kita mūsų daina apie magišką pavertimą (ar pasivertimą) sako: “Oi sūneli, sūnaitėli, / Ko pavirtai aržuolėliu... / O žirgelis šauru vėju... / Tymo balnas akmenėliu... / Kančiukėlis žilvitėliu?” (LDA nr. 360). Tai bausmė už žiaurumą kare, arba už dezertiravimą. Ši daina irgi turi panašumą su suomių liaudies kūryba (žr. “Kalevala”, 3-čia giesmė, eil. 301-319).

Labai įdomi yra kita reta mūsų daina apie skenduolius. Mergaitė ėjo per apšalusį lieptelį: “Ir paslydo jos kojėlė, — / Ir nuėjo dugnan žemės, / Dugnan žemės, kraštan marių. / Rado tenai savo brolių / Dievo žirgus beganantį, / Šilko pančius bevejantį. / Eikim, broliuk, mes namopi, / Mus motulė seniai laukia... / — Eik, sesule, viena namo, / Aš pareisiu paskui tave... / Broliužėlio nesulaukė.” Mat brolis buvo anksčiau paskendęs, o sesuo tik nuslydo nuo lieptelio, bet neprigėrė. Pagrindinė idėja: po vandeniui yra kitas pasaulis, kur žmonės panašiai gyvena, kaip čia viršuje: ten irgi šviečia saulė, yra žalios lankos ir t.t. Idėja yra keltiškos kilmės, bet šios dainos forma ir jos vystymasis yra labai lietuviški (užrašyta Valkininke 1934 m.) ir kitose tautose atitikmenų nepastebėjau. (Pilną dainos tekstą žr. mano **Lietuvių tautosakos skaitymai**, t. I nr. 77.)

* * *

Yra ir daugiau nuostabių dalykų mūsų dainose. Latakiškių, kaime, Tverėčiaus par. 1923 m. buvo užrašyta nuostabi daina, kurioje mirusi mergaitė taip kalba savo artimiesiems (žr. **Lietuvių tauta**, kn. IV, d. 2, p. 285-86):

Ai nekirskie, tikras tėveli,
Šone kelio berželio,
Nesisemkie, tikra motule,
Iš versmės vandenėlio,
Nešienaukie, tikras broleli,
Pabalėliais šienelio.
Nes'raškykie, tikra sesule,
Iš daržo žolynėlio.

Šone kelio berželis —
Aš pati ten jaunutė,
Iš versmės vandenėlis —
Gailiosios ašarėlės,
Pabalyje šienelis —
Geltonieji plaukeliai,
Iš daržo žolynėlis —
Šviesiosios tai akelės.

Juk tai pilna mirusios magiška transformacija, indiška idėja apie **reinkarnaciją**, tiksliau tariant, atgimimas kitais pavidalais: hibridu, medžiu, ar gyvuliu (indų **avatar**). Kitų indoeuropiečių tradicijose ta idėja taip aiškiai neišreiškiama. Ir koks tos dainos grožis! Beje, tai ne vienintelis atsitikimas. Mirusių apraudojimas, užrašytame A. Juškos Veliuonos apyl., vienoje raudoje motina sako: “Mano vėlių marte, mano ledų lytele (t.y. *atšalus*. J.B.)...kokiais žiedeliais pražydėsi, kokiais lapeliais laposi?” Yra dar pasaka, kaip ant mirusios mergaitės kapo išauga gėlė — baltoji lelija. Karalaitis ją nuskina ir namie užkiša už veidrodžio. Vidurnaktį ta gėlė pavirsta į gražią mergaitę, kuri prieš veidrodį šukuojasi savo plaukus. Tą žavų vaizdą pamato tarnas ir pats karalaitis, ir pasiseka mergaitę atburti. (Žr. J. Balys **Lietuviškos pasakos**. Chicago 1951, p. 154-156).

* * *

Epui susikurti pagrindinis dalykas yra **herojus**, turintis **tikrinį vardą**, kuris būtų dainose nuolat minimas ir apie jį suktųsi svarbūs įvykiai. Tokio herojaus vardo mūsų liaudies dainose nėra. Kartais dainose minimas “karaliūnas” ar pasakų “gudruolis (stipruolis) Jonas” yra bendriniai vardai. Retkarčiais baladėse randami tikriniai vardai, kaip Sandalinas, yra kartu su balade pasiskolinti iš slaviškų kaimynų. Kronikininkai ir rašytojai bandė išgalvoti herojų vardus, kaip Palemonas, Brutenis ir Vaidevutis, Gražina, Šarūnas, Auštras, — tačiau tai ne liaudies fantazijos kūriniai. Nesant herojaus vardo, nėra pagrindo epui išsivystyti. Juk epas ir yra kokio herojaus gyvenimo istorija, jo žygdarbiai. Tiesa, baladžių mes turime, savų ir skolintinių, bet nėra viso epinio ciklo apie koki herojų.

Rusų bylinose randame ryškius didvyrius (bogatyry), kaip kniaz Vladimir, Ilja Muromec, Dobrynia Nikitič ir kitus. Serbai turi savo kralevič Marko. Suomiai turi senąją bardą (dainių) Vainamöinen ir nuostabų kalvį Ilmarinen. O lietuviai? Tik Jonelį Durnelį pasakose, kuris pasirodo esąs labai gudrus...

Gal ir mūsų dainos turėjo savo didvyrių, tik gal nedrįso jo vardo minėti, idant nebūtų pasmerkti “peklos mūkomis”. Kodėl latviai turi daug daugiau ir labiau išvystytą mitologinių dainų, kurios mini “dievo sūnelius” ir “saulės dukrytes”, daugiau žino apie dievaičių veiklą ir jų tarpusavio santykius. Gal todėl, kad ten nesiautėjo fanatiški misininkai, kaip Jeronimas (pabaiga sekančiam numerijje)

Dr. Jonas Šliūpas

Sister Virginia Marie Vytell, CJC

(1861-1944)

INTRODUCTION

Because it is true that "there is some bad in the best of us, and some good in the worst of us," the biography of Dr. Jonas Šliūpas written by the Lithuanian historian, Dr. Juozas Jakštas, shows both sides of a controversial figure.

Many people who have never met Dr. Jonas Šliūpas, or knew him superficially, regarded him "an anti-clerical atheist". The truth was not fully known, nor were answers provided to many questions. That Dr. Jonas Šliūpas loved his fellowmen and did everything possible within his power to show that love, is seen throughout the pages of the book in Lithuanian.

The following excerpts in English based on the information found in the biography, is an attempt to reveal the side unknown to most Lithuanians in the United States, especially to those living in Northeastern Pennsylvania.

Jonas was disturbed over the negative reality of the situation. It was then that he formed closer ties with leaders among the Latvians. He saw that Lithuanians and Latvians had more in common through similarities in their language and ethnicity than Lithuanians had with Poles.

In 1880 J. Šliūpas enrolled at Moscow University when Socialism, coming from Western Europe, strongly influenced the idealistic students. He identified with the radical stream. Often meeting with the Lithuanian students he was one of the founders of a student organization as the first of its kind, having its own newspaper, appropriately called **Aušra**, The Dawn.

In 1882 J. Šliūpas transferred to the University of St. Petersburg where his troubles started. He was arrested and imprisoned for three months for participation in a student riot. The following year, in keeping with his desire to be a writer, he evolved as one of the originators and editors of the Lithuanian news in East Prussia, offering it the name, **Aušra**.

Chapter I

While yet a child in Lithuania, Jonas was saddened because there were no more Lithuanian books for him to read. He told his mother that when he grew up he would write and write and write some more, until there were plenty of Lithuanian books for everyone. The parents of Jonas, hoping he would become a priest, sent him to his uncle's rectory to continue his education. This was the first far-reaching mistake.

A sensitive boy of sanguine temperament, forced to live a severely disciplined life with a polonized uncle, Rev. A. Šliūpavičius, Jonas had to study and pray in Polish, and earn his education as a servant in the rectory. Many times he was tempted to run away from the unbearable situation. As a result it was here that the roots of his anti-clerical ideology was planted and respect for the priesthood was destroyed. At the age of eleven he became a young sceptic displaying a rebellious spirit toward the clergy.

In 1873, when Jonas was 12 years of age, he was sent to study at a German school in Mitau (Jelgava) in central Latvia. His mother encouraged him to become a man of learning. "Son," she said, "we are poor villagers, uneducated people, that is why we are pushed around by others. As your parents we want you to attend school that you may be more fortunate than we, and that you in turn would defend the underprivileged."

At Mitau Jonas remembered his mother's words. He observed the Latvians in their song festivals, attending Latvian theaters, and having cultural conventions. The Polish students had their own organizations and Polish books. With the support of wealthy barons they had outings and entertainments. The Lithuanians, on the other hand, were not outstanding among the other groups. No one paid any attention to them, neither the church nor the school. The oppressive burden of non-recognition weighed heavily upon them and was a source of discouragement for the Lithuanian students. They had no Lithuanian activities. The majority were not wealthy. No one was there to inspire them with a self-assertive spirit or to raise their self-esteem as members of a nation with a long and glorious past.

The efforts of young Šliūpas to revive the Lithuanian language and culture were criticized in the Polish press. Šliūpas tried to reason with the Polish editor that love for one's own cultural heritage was not an expression of hatred for Polish. Both could exist as separate and equal entities.

As an outgrowth of the Lithuanian Renaissance Movement, **Aušra's** purpose was to present the nation's past as part of the whole and a model for the future. It presented Lithuania as a separate and independent political and cultural unit equal to other nations.

As editor of **Aušra** the young zealot deviated toward the liberal and socialist trend. As a result of this tendency on his part he was dismissed from his position. Undaunted by the act of dismissal he hoped to be of service to Lithuanians in the New World. Through enlightenment and education he would discover the causes of his nation's mistakes and the source of the people's economic poverty and political decline.

At the age of 23, J. Šliūpas left Hamburg on May 28, 1884. He arrived in New York on June 16th where he began the second chapter of his life. It was a chapter filled with hard work and incessant poverty, opposition and misunderstanding. As he later admitted in the golden years of his life he made many blunders in the role he assumed in his youth to awaken the Lithuanian people from sleep, to urge them on the path of national resurrection.

He saw that one of the greatest barriers met by Lithuanians in their efforts to revive their ethnic identity was the polonization of the masses through the Polish Church. Arriving in Brooklyn, New York, J. Šliūpas first involved himself with Lithuanians encouraging them to build a church of their own, separate from the Poles. He described his hopes in a letter to his fiancée, L. Malinauskaitė:

"You will see, dearest Liudyte, that by the end of this year we will have a Lithuanian priest and a church of our own. The people will sing 'Pulkim ant kelių' (Let us fall on our knees) in New York as in Lithuania."

But it would not be as simple a task as he first surmised. As in other Lithuanian colonies in America, early Lithuanians in New York

were associating with the Poles, were drawn into their Societies and joined their parishes as many did in Lithuania. A newspaper of their own, like **Aušra**, was needed to promote the cause of rebirth in a land of freedom.

Chapter II.

The young Šliūpas, by offering the sum of \$95, persuaded M. Tvarauskas, a polonized boyar who had a printing press in Brooklyn, to accept him as a partner for the publication of a Lithuanian newspaper. He felt this was his destiny in the New World, to spread enlightenment and national awareness among Lithuanians.

To attract more subscribers to the newspaper, which they called **Unija** (Union), the decision was made to publish in both Lithuanian and Polish. In its editorial J. Šliūpas diplomatically blamed the nobility of old for Poland's downfall and the exploitation of the masses. However, among other things, he advocated national freedom and separation for smaller nations, including Lithuania. This did not please the Poles or polonized Lithuanians.

The idea of separation and autonomy — especially for Lithuanians — irritated them. They regarded Šliūpas as unfriendly to Poland and, as such, he was suspected of being a Russian spy. When they refused to subscribe to **Unija**, M. Tvarauskas decided to publish the paper for Lithuanians alone. The senior publisher's decision was a victory for Šliūpas, who hoped to continue the work begun by **Aušra** for the rebirth of Lithuanian consciousness. He had personal satisfaction in the work to which he felt called.

In the next publication Šliūpas wrote that only **Aušra** among the Lithuanian newspapers was in the hands of Lithuania's defenders, but it alone was not sufficient. He mentioned that the main purpose of **Unija** was to unite Lithuanian Societies, strengthen ties with the Fatherland, and present the necessary conditions for Lithuania to regain her true identity and freedom.

Living frugally in the printery and sleeping in the same bed, the two men worked hard for many hours. However, they had their differences. Tvarauskas, being a polonized boyar, understood the polonized mentality and was patient with Lithuanians fraternizing with the Poles. J. Šliūpas, on the other hand, was uncompromising in his efforts to separate Lithuanians from Polish domination. This eventually led to a break in their common efforts in publication.

Visitors from Lithuania at the Šliūpas home in Scranton, Pennsylvania, 1913. From l.: Martynas Yčas, Dr. Jonas Šliūpas, and Dr. Jonas Basanavičius. *Svečiai iš Lietuvos pas Šliūpus, 1913 m. Scranton, Pensylvanijoje. Iš k.: Martynas Yčas, dr. Jonas Šliūpas ir dr. Jonas Basanavičius.*

Although the American historian Michaelson and the Lithuanian Encyclopedia claim that Šliūpas resigned or was dismissed for verbal attacks on the clergy, Professor Jakštas in his book states that "Šliūpas was dismissed for his resistance to Poles". Be as it may, Jonas Šliūpas found himself unemployed, but not for long.

To continue his work for enlightenment, J. Šliūpas founded "Lietuvos Mylėtojų Draugija", Friends of Lithuania. The first members were New York's tailors, who supplied him with a modest dwelling and a printing press. One of their projects was to be the publication of "The Lithuanian Voice," **Lietuviškas Balsas**.

Feeling secure as an independent publisher, J. Šliūpas sent for his fiancée, L. Malinauskaitė. They were married in 1885. The first issue of **Lietuviškas Balsas**, appearing in July, 1885, had 500 subscribers. His wife Liudmila, as a writer and poet, contributed articles for publication. Their first child, Aldona, called herself a "Lithuanian Voice baby" because she was often placed in an open drawer in the printery when her mother went to work as a seamstress to help support the family.

With the publication of **The Lithuanian Voice** the Poles soon felt the influence of Jonas Šliūpas as leader of the movement for separation. During the 500th anniversary of Lithuania's Christian Baptism (1387-1887) commemorated in a German Church, a Capuchin monk delivered a homily praising the Lithuanian nation. At the evening banquet a Polish choir offered entertainment, and the speakers consisted of one Pole, one Jew, and three Lithuanians, among whom was J. Šliūpas.

Speaking in Polish, J. Šliūpas explained the

negative results inflicted upon the Lithuanians when the Polish rulers used Christianity as a pretext to join Lithuania to Poland and to deprive the people of their language and some of their land. He touched upon contemporary Poles and their organizations, accusing them of injustice to Lithuanians. He exempted the Polish Socialist Party which, he said, was kindly disposed toward Lithuania. The talk which Šliūpas delivered was prepared not so much to commemorate the historic event as to point out Poland's harm to Lithuania.

Then a pro-Polish newspaper, **Lithuanian Unity**, published in Plymouth, Pennsylvania, aroused the anti-clerical passions of Šliūpas. The heated disputes which circulated in both newspapers, the **Lithuanian Voice** and **Lithuanian Unity**

spilled over into the homes, meeting halls, and saloons of Lithuanian colonies. Another newspaper, **Saulė** (The Sun), published in Shenandoah, spread pro-Polish propaganda to convince Lithuanian Catholics to remain united with the Poles to retain their Catholic faith.

Rev. Alexander Burba, a pro-Lithuanian pastor in Plymouth who heard of the Šliūpas family in Lithuania, tried to convince Jonas Šliūpas that Lithuanians had enough to contend with in their efforts to regain their ethnic identity without arguing about religious matters. The most important task before them was strengthening their Lithuanian unity, not destroying it.

Chapter III

When subscribers to **Lietuviškas Balsas** dwindled down from 500 to 100 and the printing press was seized by his creditors, the 28 year old Šliūpas and his family moved to Shenandoah, Pennsylvania in 1888. Convinced by his wife to seek another profession, J. Šliūpas departed in the fall to study medicine in Baltimore at the University of Maryland.

As a student at the University Jonas proved to be a person of gigantic work capacity. He persevered in his studies to receive a doctor's diploma and at the same time he became involved with Lithuanians living in Baltimore. Calling a large gathering he received cooperation to establish the **Lithuanian Education Society** on December 22, 1889. It was a continuing attempt on his part to urge Lithuanians to seek freedom and self identity through education and enlightenment.

Before he graduated in 1891, a new arrival from Lithuania, Rev. S. Pautienas, attacked J. Šliūpas and his Education Society calling it a

Three Johns celebrating their Patron Saint's day, Palanga, June 1924; Jonas Jablonskis, seated in chair; left of him Dr. Jonas Šliūpas; right of him, Dr. Jonas Basanavičius.

Trys Jonai švenčia Jonines Palangoje, 1924 m. birželio mėn. Jonas Jablonskis sėdi kėdėje, jo kairėje dr. Jonas Šliūpas, dešinėje — dr. Jonas Basanavičius.

nest of atheists. The resultant hostility between both men stirred Lithuanians in Baltimore. Šliūpas' sincere desire to educate the Lithuanian people who were deprived so long by their exploiters was not understood or appreciated by many.

Not discouraged by opposition, Dr. J. Šliūpas established branches of the Society in other locations. The first one in February of 1891 was founded in Plymouth through the cooperation of Rev. Alexander Burba, J. Andžiulaitis and J. Paukštys. Others had centers in Shenandoah, Pittston, Mahanoy City, and Philadelphia.

The periodical, **Apšvieta** (Enlightenment), the Society's news-sheet, was published abroad. Its first edition appeared in 1892. Its purpose was to change the thinking and attitudes of the people and to motivate them to seek freedom and self-expression. He presented education and enlightenment as implements in Lithuania's future mission to spread learning and culture throughout Eastern Europe and Russia.

The young doctor envisioned a bright tomorrow for Lithuania in which truth and justice would prevail in international relations. He believed the time would dawn when the accumulation of arms would no longer be necessary, where the use of force would be replaced with peace and truth. With the formation of an International Tribunal, Lithuania would exist without the need for battleships or

a large army. Her resources and energy would be spent for her advancement and benefit and for that of the civilized world.

With the leadership of Rev. Alexander Burba, Lithuanians in the United States finally succeeded in joining Catholic Societies in a central Alliance free of Polish intervention. It was open to all Lithuanians of good-will. In a display of trust and acceptance, the position of editor to their news media, **Lithuanian Unity**, was offered to the free-thinker J. Andžiulaitis. A column was assigned for Dr. J. Šliūpas with the condition that he refrain from disparaging remarks against the polonized clergy.

Catholic leaders joined the Education Society and invited the members to a convention of the Lithuanian Alliance at Plymouth, Pennsylvania, on November 23, 1891. That it was a well-meant and trusting gesture was apparent, but it was also a mistake in expecting the impossible. As Rev. Alexander Burba had been told in the past, "Water and oil sooner mix than Catholics and free-thinkers (who considered the clergy as polonizers) would find common grounds for unity."

With Rev. J. Žilius as next president of the Lithuanian Alliance, a new attempt was made to include all Lithuanians in the organization with the condition that religious questions and arguments pertaining to faith be conscientiously avoided. Considering the strength of their private convictions it was a hopeless expecta-

tion that such a promise would last. On May 21, 1901, at the 16th convention held in Wilkes Barre, Pennsylvania, the members separated into two organizations, one identified as The Lithuanian Catholic Alliance, the other as The Lithuanian Alliance of America.

Dr. J. Šliūpas had shown an interest in Socialism during his student days at Moscow University and it surfaced in 1897 at the time of the Lattimer Massacre, where unarmed coalminers were shot during a peaceful demonstration. In a fiery speech he urged Lithuanians to follow the example of other groups to form a Lithuanian Socialist Branch. He suggested their centers be located in Scranton, Philadelphia, Pittsburgh, and Waterbury.

The ardor of Dr. Šliūpas was dampened when Lithuanians were not invited to the Socialist Congress at the Hague in 1904. However, joined by a new arrival from Lithuania, J. Širvydas, he called a Socialist Convention in Newark, New Jersey, on May 21, 1905, to centralize Socialist activities. First called the **Lithuanian Socialist Party of America**, the name was changed to **The Lithuanian Socialist Federation**. A disagreement over finances and a lack of better information on what Socialism promoted, Dr. J. Šliūpas resigned and the group disbanded.

Disillusioned with the Socialists he entered a new field of activity, that of the **Lithuanian Patriots**, and continued in active service to the

day of his death, arousing Lithuanian consciousness both in America and Lithuania. From 1915, a mature man of 54, Dr. J. Šliūpas joined the new American Lithuanian Patriots as the leading speaker, promoter, and fundraiser. While practicing his profession as doctor he moved from one Lithuanian colony to another in order to influence many Lithuanians to work for their Fatherland's political independence.

Dr. Jonas Šliūpas was convinced that the greatest cause of poverty and moral decadence was the people's ignorance. To raise their level of living, education was needed. He contributed his share in newspaper publications, in books, — both original and translated — and by giving lectures and organizing study groups. He emulated the methods used by other educators to promote his efforts.

Formed in his youth with a liberal world-view, Dr. Šliūpas made no compromises in his life. He upheld the belief that learning and the harnessing of nature's powers would bring blessings to humanity. His writings revealed that he was the product of the 1789 French Revolution. He expressed himself as a global rationalist with humanity's future in mind. As the 19th century leaders of the great liberal movement, he believed in a bright future for the world.

Having a fair knowledge of 8 languages including English, Dr. Šliūpas read extensively and translated much of his acquired knowledge into Lithuanian. However, the majority of Lithuanians who came to Northeastern Pennsylvania had little or no opportunity for an education in their Fatherland. It stands to reason that in spite of his exalted aims and sincere love for the Lithuanians, Dr. J. Šliūpas was unable to reach the majority of the people, who, living a strenuous life as coalminers to feed and clothe their families, had little time left for education for themselves.

Chapter IV

Because of the scandalous example of a few clerics, Dr. J. Šliūpas felt inclined to condemn the entire priesthood, with few exemptions, calling them the blight of the nation, a vocation unfit to lead the people, and living for the good of one's own caste.

Those who tried to limit, through slander and criticism, the extent of the doctor's influence, succeeded in making him widely known. The effect was contrary to intent. Dr. J. Šliūpas evolved as a controversial figure, loved and revered as a hero by some, or condemned and rejected by others. It was difficult to be indifferent to him.

Those who knew his past as a student in Lithuania and understood his motives, were not swayed by the polonizers. To them, Šliūpas was a great Lithuanian patriot, a public activist of wide interests, the author of numerous patriotic and social writings which wielded

Scouting founder Lord Robert Baden-Powell at the opening of street with his name in Palanga, 1933. At his right (left in photo) the mayor of Palanga, Dr. Jonas Šliūpas. At his left, holding the ribbon, Lady Baden-Powell.

Skautijos įkūrėjas Lordas Robertas Baden-Powell atidaro jo vardu pavadintą gatvę Palangoje 1933 m. Nuotraukos kairėje Palangos burmistras dr. Jonas Šliūpas, — dešinėje Lady Baden-Powell.

powerful incentives among Lithuanians in the United States to work for Lithuania's ultimate freedom.

According to Dr. J. Jakštas in his book, **Dr. Jonas Šliūpas**, (page 10) "researchers of Lithuania's past would be considered partial and prejudiced if they did not attribute to Dr. J. Šliūpas a merited place in the history of Lithuania's national rebirth." On the whole, the liberal and anti-clerical propaganda included in the lectures and writings of Šliūpas did not penetrate the masses. Understanding of human nature, with all its imperfections found in any calling or profession, kept the people true to the teachings of their faith.

What really mattered was the gigantic work Dr. J. Šliūpas was able to accomplish on two continents in spite of poverty, the apathy and indifference on the part of some Lithuanians, and the numerous obstacles he had to overcome through hard work and sheer force of will. His belief that he was called to be a forerunner of Lithuania's rebirth as a nation gave him the strength and courage to persevere in his mission.

For the wearied Lithuanian people he planned an improved future. Through knowledge and freedom they would raise their families to value their ethnic treasures. He stressed that knowledge does not replace virtue; there is a greater need for compassion and love. If the principle prevailed, "Do nothing to others you do not want done to yourself," then learning and creativity would turn this world into paradise.

Throughout his life the doctor retained his strong convictions. He held firmly to the two concepts of education and morality as the guiding light to a successful future, that good results would follow the formation of a national and world culture. Education based on moral

principles would establish world cooperation for a lasting and blessed peace.

Whatever Dr. Jonas Šliūpas was able to do in his turbulent life he accomplished to the best of his ability. He had been numbered among the poor most of his life yet he did not seek his own welfare but worked for the good of many. That he made mistakes he humbly acknowledged. "But then," he asked, "what forerunner or prophet succeeded in avoiding them?"

Concern for Lithuania's welfare was an important priority in the life of Dr. J. Šliūpas. Those who understood his deep concern hailed him as a symbol of Lithuania's freedom, a renewer of Lithuanian consciousness in America and in Lithuania. He attracted millions who had the same desire for release from foreign domination. He was recognized as one of the founders of **Aušra**, as a pioneer of the Lithuanian press, a teacher, lecturer, a promoter of progress and freedom.

Sensitive, an individual of a sanguine temperament, he strongly defended his personal views of patriotism. Those who opposed his ideas he regarded as foes of Lithuanianism. It was not without reason that those who did not agree with him labelled him a fanatic, and intolerant of other people's opinions.

His materialistic viewpoints, his attacks on the church and the clergy, were similar to the tactics of the Bolsheviks, yet the doctor did not consider himself one of them. He condemned the Nazis and Fascists but he did not condemn the Communists until he saw them in action. In his writings, **Laisvoji Mintis** (The Free Mind) and **Naujoji Gadynė** (The New Era) he promoted democracy, love for Fatherland, and he highly approved the Lithuanian Ethnic Association. These ideals were definitely not promoted by the Communists.

(To be continued)

Lithuanian Nationalists Call for Independence

MOSCOW, Feb 16 — The largest grass-roots organization in Lithuania has broken one of the last remaining political taboos in Mikhail Gorbachev's Soviet Union by pledging to work toward the "independence" and "neutrality" of the Baltic republic.

The demand for "state sovereignty" was overwhelmingly approved at a meeting last night of the 200-member council of Sajudis, a mass movement that has emerged as a powerful political force in Lithuania over the past few months. Sajudis officials said the decision was passed with only eight opposing votes and eight abstentions.

The political goals cited in the manifesto included the restoration of Lithuania's "traditional status of neutrality in a European demilitarized zone, as well as (striving for) universally accepted human and civil freedoms, from which flows the general right of Lithuania's citizens independently to choose and develop their own forms of state existence."

Independent mass movements and fledgling political parties in other East European countries have generally refrained from endorsing neutrality because of fears that it might exceed the bounds of Kremlin tolerance. A declaration of neutrality by the Hungarian government in 1956 was followed days later by a Soviet invasion and brutal suppression of a popular uprising.

Reflecting the dramatic change in political climate among the Baltic republics over the past year, hundreds of thousands of Lithuanians today celebrated their prewar nation's independence day legally for the first time in nearly 50 years. Lithuania was absorbed into the Soviet Union in 1940 as a result of a secret pact between Nazi Germany and Joseph Stalin's regime.

The Independence Day celebrations, marking Lithuania's emergence as an independent nation after World War I, were officially endorsed by the local Communist Party, which is attempting to regain popular support. Both the party and Sajudis are putting forward candidates to contest nationwide elections for a revamped Soviet legislature on March 26.

The latest challenge from Lithuania poses new political problems for Gorbachev, who has sought to keep the lid on a resurgence of nationalist feelings in the Baltic republics over the past year. In a meeting with workers' representatives in Moscow earlier this week, the Kremlin chief said that only "extremists" or "people obsessed with personal ambition" would go so far as to demand Lithuania's secession from the Soviet Union.

Although the Sajudis manifesto did not call for the republic's immediate secession from the

Soviet Union, it made clear that this was its long-term goal. It also suggested that an independent Lithuania would not remain part of the Soviet-led Warsaw Pact.

"Sajudis will follow the road to legal, political, economic and cultural independence for Lithuania, to state sovereignty, without confining itself to partial achievements," the manifesto said, citing Gorbachev's speech to the United Nations in December in which he called for all nations to be allowed to exercise freedom of choice."

In a telephone interview from the Lithuanian capital of Vilnius tonight, Sajudis President Vytautas Landsbergis acknowledged that the manifesto marked a major "step forward" for the movement that only held its inaugural congress last October. He said that Sajudis would work toward the goals of independence and neutrality through "peaceful, legal and constitutional methods."

The manifesto goes significantly further than a controversial resolution adopted by the parliament of the nearby Baltic republic of Estonia in November that declared the republic's "sovereignty" within the framework of the Soviet Union. That resolution provoked a political showdown between Estonia and central authorities in Moscow, with Gorbachev ruling that it was "invalid" and "unconstitutional."

In private, many activists of the newly formed popular front movements that have emerged in all three Baltic republics over the past year readily concede that independence is their long-term goal. But until now, they have refrained from including this aim in official documents and resolutions.

Landsbergis said he expected Sajudis to win three-quarters of the 42 seats allocated to Lithuania in the new Congress of People's Deputies, a prediction echoed by many other political analysts. This would have the movement in a very strong position to win a majority of seats in the Lithuanian legislature when new elections in the republics are held in the fall.

"We will be a small minority in Moscow, but we will be in a strong moral position if most Lithuanians vote for us," said Landsbergis, who is also a professor of music.

Asked whether the resolution meant that an independent Lithuania would leave the Warsaw Pact, Landsbergis said Lithuanians had never been permitted to express freely their opinion about joining a military alliance. He described the call for a neutral Lithuania as "simply a continuation" of prewar tradition when the country was a buffer between Germany and the Soviet Union.

With its relatively homogeneous population, Lithuania has a more solid base of support for an independent, nationally inspired mass movement than either Estonia or Latvia. Native Lithuanians account for about 80 percent of Lithuania's population 3.5 million, in contrast

to Latvia, where Russian and other Slav immigrants are almost as numerous as native Latvians.

During the Independence Day celebrations, about 200,000 people gathered in the prewar capital of Kaunas to mark the reopening of the Liberty Monument in the city center. The last foreign minister of independent Lithuania Juozas Urbys, now 92, told the crowd that he hoped that the republic would one day enjoy real independence again.

(Michael Dobbs,
Washington Post Foreign Service
The Washington Post, Feb. 17, 1989)

Lithuania marks holiday first time under Soviet rule

Hundreds of thousands of Lithuanians celebrated independence day Thursday for the first time since their republic was absorbed into the Soviet Union in 1940.

Some 200,000 people gathered in Kaunas, the former capital of independent Lithuania, to mark the return of Lithuania's Liberty Monument to the center of the city.

In Vilnius, the current capital, the narrow streets of the old center were packed with people for the unveiling of a plaque on the building where Lithuanian independence was declared Feb. 16, 1918.

"Last year, a few people tried to mark independence day in the center of Vilnius and the police drove them away. This time there were 200,000 people in Kaunas, and it was all official," a Lithuanian journalist said.

(*The Orange County Register*,
Friday, February 17, 1989)

Roman Catholic Mass

was celebrated in Vilnius Cathedral for the first time since the Communist authorities of Soviet Lithuania seized the building 40 years ago and turned it into a warehouse. The 17th-Century cathedral in the Lithuanian capital was packed as Bishop Julijonas Steponavičius prostrated himself in front of the pillared altar in a reconsecration ceremony. The cathedral was seized in 1949 as part of a campaign by Communist authorities against organized religions in the three Baltic republics of Lithuania, Latvia and Estonia, which were incorporated into the Soviet Union in 1940. The authorities agreed last October to return the cathedral amid signs of a warming in relations between church and state.

(*L.A. Times*, 2.6.89)

"SIMAS" by Jurgis Gliuda. A Story of Simas Kudirka on the U.S. Coast Guard vessel "Vigilant". 120 pages. Hard cover. Was \$5, now — \$3.

Simas Kudirka now resides in Santa Monica, CA.

Soviet Government Declares Holy Day a State Holiday

(LIC) The Soviet government in Lithuania gave workers the day off on November 1, All Saint's Day, a holy day of obligation for Roman Catholics, marking the first time Soviet authorities in that predominantly Roman Catholic country declared a state holiday to coincide with an important religious feast.

Vytautas Bogušis, prominent dissident and Helsinki monitor, told the New York based Lithuanian Information Center by telephone that Lithuanian television featured reports on November 1 from a Vilnius cemetery and broadcast a Roman Catholic mass from the Kaunas Cathedral. This was believed to be only the second time in over four decades that state-controlled television in Lithuania broadcast Catholic church services. The first was on October 23, when a mass outside the newly returned Vilnius cathedral was televised.

Historically, on All Souls' eve, Lithuanians honor deceased family members and friends with religious services and visits to gravesites. During the Stalinist era, processions and visits to cemeteries were forbidden. Later, they were openly discouraged because of their religious overtones, sometimes resulting in arrest. In addition, the November 1 visits were often condemned as manifestations of nationalism because some visitors would place flowers at gravesites of national heroes, i.e. leaders from the time of Lithuania's independence period, as well as soldiers who had fallen in the defense of the pre-Soviet Lithuanian nation-state.

"There were throngs of people at Rasai cemetery," said Bogušis. "People used to be afraid to come, but this year you couldn't keep them away." According to Bogušis, a 9 p.m. mass was held at the cemetery, located in Vilnius. Solemn music was piped over a loudspeaker from a bus.

Experience the Rebirth of a Nation

The Association of Young Lithuanian Americans asks all those travelling to Lithuania to experience the rebirth of a nation and to help cultivate freedom of thought!

Now is the time to open the doors of Soviet occupied Lithuania to Western philosophy and ideas! The Association will supply you with Lithuanian books printed in the United States to bring to Lithuania. We welcome young and old to answer our call! American Lithuanians have a duty to bring free ideas "home" to the land of their ancestors.

We ask all interested travellers to contact the executive committee of the Association by phone (301) 439-5862 or by mail at the following address: 10410 Rutland Pl., Adelphi, MD 20783.

We thank all those who have made this project possible.

Darius Sužiedėlis
President, Association of
Young Lithuanian Americans

Latest Housing Statistics

in Soviet Union

In a daring move, the popular Moscow newspaper Argumenty i fakty has published a table showing the number of people on the waiting lists for housing in thirty Soviet cities. The table also shows the average per capita living space available to people in those cities.

The Soviet Union's most spacious accommodation is enjoyed by the dwellers of Tallinn, the capital of Estonia, with 11.8 square meters (125 square ft.) per person. Riga's people live in 10.8 sq. meters per head; while Vilnius averages 9.7.

In Soviet terms, this is sheer luxury. The residents of Ashkhabad, by comparison, manage with 6.8 sq. meters per person. A few other averages are: Dushambe and Erevan, 7.5; Baku, Kishinev and Kharkov, 7.9 each.

The "sanitary norm" or public health standard for living space in the Soviet Union was set at nine square meters per capita in the 1920s. However, this does not mean that everybody with less than that amount is automatically entitled to better housing.

The executive committee of the local Councils of People's Deputies have the right to decide the amount of living space which qualifies people to be placed on the waiting list for housing. These minimum standards vary widely. In Ufa and Novosibirsk, for example, people with less than eight square meters of living space are considered to be in need of better housing; in Odessa, the cut-off is four square meters. The list norm in Tallinn is six, and in Riga and Vilnius, five.

In the Baltic States as in the rest of the USSR, housing is still in desperately short supply. Early in 1988, 75,700 families and single persons were on the waiting lists in Riga, according to *Argumenty i fakty*. They represented 26% of all Riga families.

Figures in the other Baltic capitals were: Vilnius, 36,300 (21%) and Tallinn, 25,400 (16%).

If the Soviet standards were adopted in Australia, at least 12 persons could be accommodated in an average suburban home (1200 sq. ft.)

(Baltic News, Dec. 1988)

BOOKS IN ENGLISH

ON SALE

THE BALTIC NATIONS

"The Baltic Nations: Estonia, Latvia, Lithuania, Finland, Poland, the Quest for Regional Integration and Political Liberty," written by Dr. Bronis J. Kaslas. 319 pages, hard cover. Was —\$12, now \$9, (postage \$1.00). Mail checks to "Lithuanian Days" 4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029.

Balzekas Museum Honors "Margutis" Radio Program on its 60th Anniversary

On Saturday, December 10, 1988, at its 19th Annual Excellence Awards Dinner, the Balzekas Museum of Lithuanian Culture honored the Lithuanian Radio Program "Margutis" and its leaders Valdas Adamkus and Petras Petrutis.

"Margutis" began as a humor magazine in 1928, founded by Antanas Vanagaitis, a Lithuanian immigrant who arrived in Chicago in 1924. In 1932 Vanagaitis started a radio program of the same name which was broadcast from WHFC on a daily basis. By 1935 the 15 minute program had been expanded to an hour and was also broadcast to Lithuania.

In addition to its radio broadcasts, "Margutis" and its founder Vanagaitis were deeply involved in the cultural and artistic life of the Lithuanian community in America. They organized annual concerts in such places as the Civic Opera House, Orchestra Hall, Riverview Park and others which attracted thousands of people. They were also instrumental in arranging the Lithuanian cultural programs at the Chicago World's Fair of 1934.

Vanagaitis was also a composer and arranger of songs and before founding "Margutis" he toured the United States with his own musical and vocal group giving concerts at the major concentrations of Lithuanians in this country. He died in 1949 and his work was continued by his widow Lilija.

Upon the death of Lilija Vanagaitis in 1964, the "Margutis Radio Society" was formed, headed by Valdas Adamkus and Petras Petrutis who continued the work begun by Vanagaitis. From that day on, Adamkus and Petrutis have been the backbone of "Margutis", directing and broadcasting each daily program from WCEV. At the same time, they continue the tradition begun by Vanagaitis of organizing concerts and recitals of the highest artistic quality which enrich the cultural life not only of Lithuanians but also of the entire community.

The offices of "Margutis" were originally located in the Bridgeport area of Chicago but since the late 1930's they have been located on the Southwest side of Chicago where they have been an influential force in the cultural advancement of the community.

A BOOK FOR EVERYONE

"The Forest of Anykščiai" (Anykščių šilėlis) by Antanas Baranauskas, translated by Nadas Rastenis, introduction by Juozas Tininis, woodcut illustrations by J. Kurminskas. Soft covers —\$3, hard covers —\$4 plus shipping, (only few left).

Published by:

LITHUANIAN DAYS

4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029
tel.: (213) 664-2919

LITHUANIAN DAYS, 1989, FEBRUARY

MOSCOW BLOCKS LITHUANIAN VISAS TO AMERICANS

Eight Americans were denied permission to travel to Vilnius for Lithuanian independence day, reports the New York-based Lithuanian Information Center.

For the first time since the Soviet takeover of Lithuania in 1940, Lithuanians are being allowed to mark February 16, the date in 1918 when Lithuania declared its independence. Last year commemorations planned by dissidents were scuttled by Communist authorities.

This year February 16 was declared a public holiday. The Lithuanian Reform Movement Sajudis extended invitations to fifty foreign guests to attend a series of cultural and political events in Kaunas and Vilnius to mark the occasion.

At least two Lithuanian-Americans were granted visas, but eight others, most of whom have organizational affiliations, were rejected: Ginte Damusis (Dir., Lithuanian Information Center, New York), Algimantas Gureckas (Vice-Pres., Lithuanian World Community, Hartford), Romualdas Misiunas (Author-historian, New York), Petras Molis (Pres., Lithuanian Scouts, Boston), Bronius Nainys (Ed., World Lithuanian, Chicago), Juozas Polikaitis (Pres., Lithuanian Catholic Federation Ateitis, Chicago), Dr. Antanas Razma (Pres., Lithuanian-American Community, Chicago), Darius Suziedelis (Pres., Lithuanian-American Youth Association, Washington, DC).

BOOKS IN ENGLISH

Marborough's **LITHUANIAN SELF-TAUGHT**, by M. Variakojytė-Inkėnienė. Fifth Edition, 144 p. This system teaches the essentials of Lithuanian language for travel and enjoyment. \$4.75

LITHUANIAN COOKERY. Second revised edition, 1980. Compiled by Izabelė Sinkevičiūtė. 326 p. \$10.

POPULAR LITHUANIAN RECIPES. The ninth edition. Compiled by Josephine J. Dausvardis. 129 p. \$6.50.

According to independent and government sources, the visas for the eight were approved in Lithuania by First Party Secretary Algirdas Brazauskas, but blocked by Moscow.

Last Friday, Viktor M. Chebrikov, the former head of the KGB and currently the Politburo member in charge of legal and political affairs, attacked unofficial popular movements like Sajudis for posing "great harm to our mighty, positive social movement" and condemned them for "striving to push the masses onto the road to anarchy and lawlessness, on the road of destabilization..."

In a statement issued to the USSR Foreign Ministry and USSR Supreme Soviet by some of those denied visas, the signatories declared, "one thing is for sure, all efforts to regain some semblance of independent rights for Lithuania have borne no fruit. Isn't it strange that a country that has declared a national holiday doesn't permit us to mark it..."

(LIC, February 15, 1989, New York)

ENGLISH-LITHUANIAN DICTIONARY. Edited by A. Laučka and A. Dantaitė. 30,000 words and expressions, 590 p. \$10

INTRODUCTION TO MODERN LITHUANIAN, by Dambriūnas, Klimas and Schmalstieg, Third edition, 1980. 779 p. This book is not for young children, has 40 lessons in its main part; reading selection, vocabulary list, grammar exercises, and a map of Lithuania. \$11.

LITHUANIAN 700 YEARS, edited by Dr. Albertas Gerutis. Lithuania 700 years is the first book to appear in the English language that not only tells the story of the Lithuanian state, but succeeds in explaining the Lithuanian people. Jacket design by Paulius Jurkus. 458 p. \$18.

HISTORY OF LITHUANIA by Dr. Joseph B. Končius. A very condensed history of Lithuania. 142 p. \$4.

All these books are available at: "Lithuanian Days" 4364 Sunset Blvd., L. A., CA 90029. Please add \$1 postage.

SERVING LITHUANIA, by J. K. Valiunas. The book describes efforts by VLIK-as' (SLLC) to free Lithuania and help Lithuanians seeking freedom. 288 p. \$18 hard cover. Published by J. K. Valiunas Publishing LTD., Southampton, NY, 1988. Illustrated with photos.

AKAI • SANYO • JVC • SEIKO • TOSHIBA • CASIO • SHARP • MINOLTA • CITIZEN • SONY • NEC

Pirmoji rusų parduotuvė Los Angeles parduodanti STEREO — VIDEO — RADIO — FOTO APARATUS, tinkančius Sovietų Sąjungos sistemai.

EVROPA ELECTRONICS

☐ *Esame pirmoji įstaiga Los Angeles, siunčianti siuntinius sudarytus iš mūsų krautuvėje pirktų prekių, į Lietuvą ir kitus Sovietų Sąjungos kraštus, muitą apmokant čia.*

☐ *Parduodame japonų gamybos televizijos, video aparatus, telefonus, video-magnetofonus tinkančius Europos arba Amerikos sistemoms*

☐ *Tik tai pas mus gausite kvalifikuotų tarnautojų patarimus kokios prekės turi paklausa Lietuvoje*

Krautuvė atdara: kasdieną 11 — 8 v.v., sekmadieniais 12 — 5 v.v.

EVROPA ELECTRONICS
7117 SUNSET BOULEVARD, SUNSET GALERIA, HOLLYWOD, CA
Tel. : (213) 851-8401

Kampas La Brea, šalia El Pollo Loco ir Wendy's. 1 val. mašinos pastatymas veltui.

GARBĖS PRENUMERATOS

B. Apshaga, MD, Thompson, CT
V. Apynys, MD, Clinton, OH
P. Aras, Santa Monica, CA
J. Babilius, Pasadena, FL
Rev. A. Babonas, Detroit, MI
Rev. J. Bacevičius, Kintyre, ND
S. Bacevičienė, Los Angeles, CA
J. Bagdžius, Chicago, IL
H. S. Bajaliai, Los Angeles, CA
L. Bajorunas, Binghampton, NY
G. Balanda, Warren, MI
E. Balceris, Santa Monica, CA
Rev. V. Balčiūnas, Thompson, CT
A. Balčytis, Chicago, IL
A. Balsys, Woodhaven, NY
L. Baltrėnas, Los Angeles, CA
K. Bandzevičius, Los Angeles, CA
V. Barkus, Omaha, NE
V. Beleckas, Sunny Hills, FL
J. Belazaras, S. Windsor, CT.
P. Bernota, Waterbury, CT
Rev. A. Bertašius, Paterson, NJ
V. Bieliauskas, PhD, Cincinnati, OH
C. Bobelis, MD, St. Petersburg, FL.
N. Bražėnas, MD., Sparkill, NY
J. Briedis, W. Bloomfield, MI
J. Bučinskas, Baltimore, MD
E. Butkienė, Los Angeles, CA
R. Bužėnas, Los Angeles, CA
V. Čekanauskas, Lietuvos gen. konsulas,
Los Angeles, CA
A. Cepulis, MD, Willoughby Hills, OH
V. Černius, Los Angeles, CA
R. Čibas, Australia
B. Čizikaitė, Chicago, IL
Kun. V. M. Cukuras, Putnam, CT
Rev. M. Čyvas, Albany, NY
Dr. V. Dambrava, Venecuela
S. Damulis, Vista, CA
V. Datis, Los Angeles, CA
S. Daugėla, Santa Monica, CA
A. Daukantas, Santa Monica, CA
Vysk. A. Deksnys, Vokietija
A. Dičius, Santa Monica, CA
A. Didžiulis, Columbia
Dr. R. Dovydaitis, Dalton, PA
V. Dovydaitis, San Clemente, CA
Rev. A. Dranginis, Baltimore, MD
A. Drukteinis, Bedford, NH
J. Dženkaitis, Glendale, CA
V. Dzigas, Omaha, NE
Franciscan Fathers, Brooklun, NY
I. Gailiūnas, Vancouver, WA
A. Galdikas, Los Angeles, CA
Inž. Br. Galinis, Norwell, MA
Pr. Gasparonis, Los Angeles, CA
Dr. V. Gavelis, Collinsville, IL
J. Girevičius, Ont., Canada
I. Goddard, Arcadia, CA
K. Gogelis, Redford, MI
K. Grigaitis, Santa Monica, CA
P. Gruodis, Chicago, IL
J. Gumbilevičius, Winston, OR
I. Gurčinas, Los Angeles, CA
P. Gylys, Olympia, WA
R. Janowska, Norristown, PA
V. Janušonis, Dousman, WI
E. Jarašūnas, Santa Monica, CA
V. Jasiulionis, Maywood, CA
A. Jocas, Santa Monica, CA
V. Jokūbaitis, Euclid, OH
E. Jonušas, Omaha, NE
A. Jonynas, Pacific Palisades, CA
J. Juodis, Beverly Hills, FL
A. Kantvydas, Weston, Ont.
K. Karuža, Los Angeles, CA
Dr. B. Kasakaitis, Chicago, IL
J. Kazickas, PhD, Greenwich, CT
G. Kazlauskas, Calabasas, CA
N. Kiausas, Harrison, NJ
Kun. G. Kijauskas, SJ,
Cleveland, OH

Col. R. Kilikauskas, Fairfax, VA
Rev. M. Kirkilas, Beverly Shores, IN
Dr. Alf. Kontvis, Westminster, CA
Dr. L. Kriaučeliūnas, Lockport, IL
Dr. J. S. Kriaučiūnas, Putnam, CT
Msgr. J. Kučingis, Los Angeles, CA
A. Kudirka, Puerto Rico.
S. Kudokas, Santa Monica, CA
C. Kulas, Southbury, CT
J. Kutra, Santa Monica, CA
S. ir J. Kvečas, Santa Monica, CA
B. R. Latoza, Cicero, IL
C. Laucis, Chicago, IL
M. Lemberas, Santa Monica, CA
G. Levinskas, Creve Coeur, MO
E. Likanderis, Chicago, IL
J. Liudžius, New Britain, CT
B. Macijauskienė, Sunny Hills, FL
K. Majauskas, Chicago, IL
P. Manelis, Davis, CA
A. Markevičius, Santa Monica, CA
F. Masaitis, La Mirada, CA
V. Mažeika, Park Ridge, IL
A. ir L. Mažeikos, Marina
del Rey, CA
M. Merkevičius, Omaha, NE
J. Mikaila, Seminole, FL
Dr. A. Milaknis, Santa Monica, CA
V. Mileris, MD, Livonia, MI
C. Miles, Norristown, PA
A. Milius, Santa Monica, CA
M. K. Mitrius, Bloom. Hills, MI
J. Mulokas, Santa Monica, CA
A. Musteikis, Fallon, NV
A. Naudžiūnas, So. Boston, MA
M.L. Namikai, Glendora, CA
L. Oksas, Los Angeles, CA
Kun. dr. A. Olšauskas, Los Angeles, CA
Rev. T. Palis, Pittsburg, CA
Rev. V. Palubinskas, New York, NY
R. Paskauskas, Westchester, CA
D. Paškevičius, Santa Monica, CA
Rev. V. Pavalkis, Milpitas, CA
V. Pažemėnas, San Carlos, CA
V. ir A. Pažiūra, Agoura, CA
F. Petrauskas, Syracuse, NY
J. Petrikonis M.D., Woodbine, IA
J. Petronis, Los Angeles, CA
E. Pikelis, Chicago, IL
J. Pleinys, Hamilton, Ont.
P. Pranis, Vista, CA
V. Prasčiūnas, San Pedro, CA
Rev. dr. P. Ragažinskas, Central, NM
G. W. Radvenis, Los Angeles, CA
Kun. V. Radvina, Cloverdale, CA
Inž. J. Rasys, Cambridge, MA
A. Ratkelis, S. Laguna, CA
K. Raudys, Toronto, Ont.
V. Raulinaitis, Chatsworth, CA
K. R. Ražauskas, Dearborn Hts., MI
A. Regis, Chicago, IL
E. Ribokiene, Brockton, MA
Kun. A. Rubšys, Manhattan College, NY
A. Rugys, W. Palm Bch., FL
Kun. P. Sabulis, Waterbury, CT
R. Sakas, Glendale, CA
V. Saras, Los Angeles, CA
C. Sarpalis, Baltimore, MD
A. Šatas, Cicero, IL
K. Savickus, Oak Lawn, IL
E. Sawatzky, San Jose, CA
D. Schmutzer, Glendale, CA
M. R. Shalins, Woodhaven, NY
A. Sinkys, New York, NY
A. Sinkys, Santa Monica, CA
E. ir J. Sinkiai, Santa Monica, CA
V. Skilandziūnas, Ottawa, Ont.
V. Skirgaila, MD, Rancho Palos Verdes,
CA
Dr. J. Skirgaudas, La Jolla, CA
V. Smailis, Pt. Charlotte, FL
A. Skridulis, Daytona Bch, FL
Rev. E. Statkus, Grand Rapids, MI
E. Stirbys, Santa Monica, CA
E. Rukštelytė-Sundstrom, Forest Pk.,
IL
D. Surantas, MD, Rockford, IL

C. Šimkus, W. Harford, CT
V. Tamošiūnas, Detroit, MI
B. Tiškus, Collinsville, IL
A. Trainis, Richmond Hill, NY
C. K. Trečiokas, Union, NJ
L. Tumas, Santa Monica, CA
P. Uknes, Brooklyn, NY
P. Urbaitis, Mayfield Hts., OH
Rev. I. Urbonas, Gary, IN
V. Urbonas, St. Petersburg, FL
P. Urbutis, Lighthouse Pt., FL
O. Vaitas, MD, Farmington Hills, MI
A. Vaitkus, Belleville, IL
A. Vakselis, Richmond Hills, NY
Dr. J. K. Valiūnas, Southampton, NY
V. Vidugiris, P.E. Palos Verdes, CA
A. Vitėnas, Holmdel, NJ
J. Vitėnas, Oxon Hill, MD
M. Volodka, Downers Grove, IL
S. Waitek, Brentwood, CA
A. Yutz, Munhall, PA
E. Žiaušys, Amsterdam, NY

“Lietuvių Dienų” garbės
prenumeratoriais skelbiami tie, kurie
kasmet prisiunčia po 35 dol.

“Lietuvių Dienų” žurnalui paremti aukojo:

Po 100 dol: Joseph Boley, prel. J. Kucingis,
Albin Kudirka.

Po 65 dol.: E. Jonusas

Po 50 dol.: Kun. J. Balkūnas

Po 35 dol.: E. ir A. Arbai

Po 25 dol.: P. Aras, dr. A. Kontvis, inž. A.
Rasys.

Po 20 dol.: K. Bandzevičius, E. Kronas, C.
Sarpelis.

Po 10 dol.: J. Agurkis, K. Aukštkalnis, B.
Cizikas, B. Gricius, V. Janusonis, P. Jonikas,
A. Keblys, S. Pusvaskis, E. Sabalis, C.
Sadeika, J. Salys, V. Valys, C. Zaliūnas.

Po 5 dol.: A. Alkas, S. Augonis, U.
Baltrenas, J. Bironas, J. Blazys, S. Dabkus, J.
Dabrega, kun. J. Domeika, P. Dovydaitis, V.
Dovydaitis, A. Dragunevicius, N. Gabiene, P.
Gauronskas, Rev. J. Grabys, S. Jankauskas, H.
Jusionis, N. Kiausas, kun. M. Kirkilas, B.
Kondratas, H. Kulber, A. Kvecas, B. Lukas,
L. Medelis, I. Medziukas, P. Miksys, A.
Milunas, B. Neverauskas, P. Pagojus, R.
Rukstele, B. Skirpa, E. Sulaitis, A. Vaitkus,
V. Vilimas.

Visiems aukotojams lietuviškas ačiū
už žurnalo rėmimą.
Redakcija

Atsiųsta paminėti:

A. Baranauskas, **Profesorius Rakūnas**.
Romanas. Išleido Nida, Londone, 1988. 230
psl. Kaina JAV — 12.50 dol.

Genrikas Songinas **Vilniaus krašto legendos**.
Išleido Linas Raslavičius, 1988. 128 psl.
Aplankas ir vinjetės dail. Ramintos Lapšienės.
Kaina — 8 dol.

Lietuvių Muzikinės Veiklos Vaizdas Žurnale
“Lietuvių Dienos”. 1950—1987.

627 nuotraukų ir straipsnių rodyklė. Išleido Li-
tuanistikos Tyrimo ir Studijų Centras, Chicago
1988. Paruošė Kazys Skaisgirys.

LIETUVIŲ RADIO PROGRAMOS

kurios bendradarbiauja su "Lietuvių Dienomis"

LIETUVIŲ DIENOS

Žurnalo ir knygų

PLATINTOJAI

J. A. V-se

Boston, MA 02205—Baltic Associates LTD.
P.O. Box 1406 GMF
Tel.: (617) 269-4455
Gintaras Karosas, president

Chicago, IL—"Patria", "Gifts International".

Chicago, IL 60629—Balzekas Museum of Lithuanian Culture
6500 So. Pulaski Rd.
Tel.: (312) 582-6500
Knygyno vedėja p. Semėnienė

Chicago, IL 60629—D. Valentinaite c/o "Sėklyčia"
2715 W. 71st Street
Tel.: (312) 476-1680

Cleveland, Ohio—Andrius Mackevičius
Detroit, Mich.—St. Anthony's Parish Library

Los Angeles—P. Domkus
Rochester, N.Y.—A. Sabalis
Waterbury, Conn.—"Spauda"
Woodhaven, N.Y.—"Romuva"

AUSTRALIJOJE

Lewisham — Msgr. P. Butkus
Norwood—K. Pocius
Adelaide, Edwardstown—A. Kubilius
Melbourne-St. Kilda—F. Sodaitis
Mirren, S.A.—J. Rupinskas

KANADOJE

London, Ont.—A. Puteris
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, St. Prakapas
Montreal, Que.—P. Rudinskas (Parish Library)

BALTIC BAKERY

Savininkai — ANKŲ ŠEIMA

4627 So. Hermitage, Chicago, IL 60629 Tel.: (312) LA 3-1510
ir
2616 West 69th Street, Chicago, IL 60629 Tel.: (312) 737-6784

Siunčiame duoną ir raguolius į visas Amerikos dalis

PRAŠOME!

Pagal savo išgales aukoti TAUTOS FONDUI savo uždaviniais vykdyti Lietuvos Laisvės Išdai — laisvajai Lietuvai padėti atsistatyti, 6-šiomis kalbomis ELTOS informacijoms leisti, radijo transliacijoms į okupuotą Lietuvą finansuoti ir politiniams kaliniams gelbėti. Nepamirškite tam tikrą procentą ir savo testamentą įrašyti:

Non-profit, Tax Exempt Corporation
LITHUANIAN NATIONAL FOUNDATION
P. O. Box 21073, Woodhaven, NY 11421

LOS ANGELES, CALIF.

KALIFORNIJOS LIETUVIŲ RADIJAS
LITHUANIAN MELODIES
Stotis KTYM, banga 1460 AM
Šeštadieniais 12:30-1:00 p.p.
VLADAS GILYS, pirmininkas
Programų koordinatorius
HENRIKAS BAJALIS
207 N. Windsor Blvd.
Los Angeles, CA 90004
Tel.: (213) 467-6467

BALTIMORE, MD.

"RADIO PROGRAMA LIETUVIAMS"
Girdima sekmadienio rytais nuo 10:30 iki 11:00
WBMD—750 Kilocycles
Šios programos vedėjai:
Albert J. Juškus—4515 Wilmslow Rd.
Baltimore, MD 21210 Tel. 366-4515
Kęstutis Laskauskas, 1312 Birch Ave.
Baltimore, MD 21227 Tel.: 242-1779

BOSTON, MASS.

Lietuvių Radijo Valanda
LAISVĖS VARPAS
Sekmadieniais 9-10:00 ryto iš WCAV-FM 98
Petras Viščinis, vedėjas
173 Arthur St., Brockton, MA 02402
Telefonas: (617) 586-7209

CHICAGO, IL.

"Lithuanian-American Radio"
—Amerikos Lietuvių Radijo—
Sekmadieniais nuo 7 val. iki 8 val. ryto iš WCEV stoties 1450 AM banga
Programos vedėjai:
Anatolijus Šlutas
Anglų kalbos skyrelis:
Frances Šlutienė
2638 W. 71st St. Chicago, IL 60629
Tel.: (312) 778-2100

LIETUVOS AIDAI

Kasdien nuo pirmadienio iki penktadienio 8:30 val vakaro
Visos laidos iš tos pačios stoties
WCEV 1450 AM banga
Programos vedėja:
Kazė Brazdžionytė
511 SO. NOLTON AVE.
WILLOW SPRINGS, IL 60480
tel.: (312) 839-2511

CLEVELAND, OHIO

LIETUVIŲ RADIO PROGRAMA

TĖVYNĖS GARSAI

Girdima sekmadieniais 6:00-7:00 val. vak.
Stotis WCPN, banga FM 90.3

Vedėjas—Juozas Stempužis
4249 Lambert Rd., Cleveland, Ohio 44121
Telefonas: (216) 382-9268

DETROIT, MICH.

Lietuviškas Balsas—Lithuanian Voice
WCAR—1090 BANGA LIVONIA

Sekmadieniais 8:30 iki 9:00 val. ryto
Visais programos reikalais kreiptis:

KAZYS GOGELIS
13436 Garfield, Detroit, MI 48239
Telef.: 535-6683

LIETUVIŠKŲ MELODIJŲ RADIO VAL.

WPON — 1460 AM
Pirmadieniais ir penktadieniais nuo 3-4 val. vak.

Programos ved. Algis Zaparackas
Bendradarbiai: Ant. Zaparackas, Algis Lapšys, Edv. Skiotys.

2222 Franklin Rd.
Bloomfield Hills, MI 48013

HARTFORD, CONN.

"TĖVYNĖS GARSAI"

Connecticut vlst. liet. kultūrinė valandėlė
WRYM—840 AM

Kiekvieną sekm. 4:30-5:30 val. p.p.
Programos vedėjas A. Dragūnevičius
132 Wellington Dr., Farmington, CT 06032
Tel.: (203) 677-8567

Pranešėjai:
Zita Dapkienė, Alfonsas Dzikas ir
Longinas Kapeckas
ižd. Alis Simonaitis

HOT SPRINGS, ARK

LITHUANIAN BROADCASTING SPA

"LEISKIT Į TĖVYNĘ"

Lithuanian Broadcasting SPA

PROGRAM DIRECTOR
SALOMEJA ŠMAIŽIENĖ
PROGRAM EVERY SUNDAY — 7:00 AM
KIXT AM 1420

204 Hilltop Dr., Hot Springs, Ark. 71913
Res. Telephone (501) 321-9641

PITTSBURGH, PA.

The First Lithuanian Radio Program in
Pittsburgh, Pennsylvania
Pittsburgh, PA — WPIT—730 kc.
sekmadieniais 12:30-1:00 p.m.
PROGRAMOS VEDĖJAI:
Povilas ir Gertrude Dargiai
Visais reikalais kreiptis:
2040 Spring Hill Rd., Pittsburgh, PA 15243

NEW YORK - NEW JERSEY

"LIETUVOS ATSIMINIMAI" radijo val.
girdima kas ketvirt. iš WNYM stoties
New Yorke, nuo 7-8 v.v. 1330 AM banga
Taip pat klausykite "Music of Lithuania"
programos kas pirmad. nuo 6 iki 7 v. v.
iš Seton Hall Universiteto stoties
89.5 FM — banga

Direktorius — dr. Jokubas J. Stukas
234 Sunlit Dr., Watchung, N.J. 07060
Tel.: (201) 753-5636

"LAISVĖS ŽIBURYS"

Girdima kiekvieną sekmadienį nuo 9 iki 10 v. ryto iš WNWK stoties 105.9 FM banga

ROMAS KEZYS
217-25 54th Ave., Bayside, N.Y. 11364
Telefonas: (718) 229-9134

ROCHESTER, NEW YORK

DAINOS AIDAS

Sekmadieniais 9:00 iki 9:30 val. iš ryto
stotis WZZI-FM 91.5 mc

IŠLAIKO LIETUVIŲ RADIO KLUBAS

Klubo valdyba: Al Gečas, pirm., R. Kiršteinis, vicepirm., J. Krokytė, sekr., Rūta Ilgūnaitė, ižd., L. Laukaitienė, narė
320 Durnan St., Rochester, N.Y. 14621

WATERBURY, CONN.

Lietuvių Bendruomenės radijo valanda

"LIETUVOS PRISIMINIMAI"

Sekmadieniais nuo 8:00 iki 8:45 v. ryto
WWCO — 1240 AM

Vedėjas: ANTANAS PALIULIS

33 Chipman St., Waterbury, CT 06708
tel.: (203) 756-1874

MONTREAL, CANADA

LIETUVIŠKAS PUSVALANDIS

Kiekvieną trečiadienį nuo 11 val. 30 min.
CFMB stotis — Banga 1410

Programos vedėjas L. Stankevičius
1053 Cr. Albanel, Duverney, P.Q., Canada
Telefonas: 669-8834

TORONTO, ONT., CANADA

TĖVYNĖS PRISIMINIMAI

Isteigta 1951 m.
Sekmadieniais 2:00 iki 2:30 val. po pietų
iš CHIN stoties. Banga 100.7 FM

Programos vedėja:
Violeta Simanavičiūtė-Laurinavičienė
51 Patricia Dr., Toronto, Ont. M4C 5K2,
CANADA
Telefonas:(416) 690-3416

ROMA, ITALIJA

ROMOS RADIJAS

Transliuojamas kasdien nuo 20 val. 50 min.
iki 21 val. 10 min. Vidurio Europos laiku
41.15 ir 50.34 metrų bangomis

Vedėjas: Dr. J. Gailius
Circonvallazione NOMENTANA 162

VATIKANAS, ITALIJA

Programa transliuojama 8 kartus savaitėje
Sekmad. rytais 10:30-11:00 Lietuvos laiku
ir kiekv. vak. 20:15-20:30 Lietuvos laiku
Bangos: 31, 25, 19 ir 196 metrų

Vedėjas: Kun. V. Kaziūnas

Adresas: Sezione Lituana, Stazione Radio
CITTA DEL VATICANO

KARO MUZIEJAUS SODELIS KAUNE
GARDEN AT THE WAR MUSEUM IN KAUNAS